

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZEMĚDĚLSKÁ FAKULTA

Studijní program: N4106 Zemědělská specializace

Studijní obor: Pozemkové úpravy a převody nemovitostí

Katedra: Katedra krajinného managementu

Vedoucí katedry: doc. Ing. Pavel Ondr, CSc.

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Mapování prvků lidové architektury ve vybrané lokalitě

Vedoucí diplomové práce: Ing. Jana Moravcová, Ph.D.

Autor diplomové práce: Bc. Jan Cába

České Budějovice, 2018

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Fakulta zemědělská

Akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Jan CÁBA**

Osobní číslo: **Z16560**

Studijní program: **N4106 Zemědělská specializace**

Studijní obor: **Pozemkové úpravy a převody nemovitostí**

Název tématu: **Mapování prvků lidové architektury ve vybrané lokalitě**

Zadávací katedra: **Katedra krajinného managementu**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Teoretická část.

Rozdělení jednotlivých typických prvků lidové architektury.

Přehled historického vývoje jednotlivých venkovských staveb.

Vývoj konstrukčních prvků lidových staveb.

Vývoj využití jednotlivých materiálů ve venkovských stavbách.

Popis faktorů, které ovlivnily vývoj staveb lidové architektury.

Rozdělení typů venkovských staveb podle regionů v České republice.

Praktická část.

Volba vhodné lokality.

Podrobný popis vybrané lokality.

Zmapování obytných staveb ve zvolené lokalitě.

Zmapování sakrálních staveb ve zvolené lokalitě.

Zmapování technických a hospodářských staveb ve zvolené lokalitě.

Zmapování vrchnostenských staveb ve zvolené lokalitě.

Zmapování prvků drobné lidové architektury ve zvolené lokalitě.

Popis a zdokumentování jednotlivých identifikovaných objektů.

Rozsah grafických prací: 5 - 10 str. grafů, tabulek a fotografií

Rozsah pracovní zprávy: 60 stran textu

Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

CÍLEK, V., DRESLEROVÁ, D., HÁJEK, P., POKORNÝ, P., SÁDLO, J. 2005. Krajina a revoluce: Významné přelomy ve vývoji kulturní krajiny Českých zemí. Malá Skála. 256 s. .

LAMBIN, E. F., GEIST, H. J. 2006. Land-Use and Land-Cover Change. Berlin: Springer. 176 s. ISBN 978-3-540-32201-6. .

LÖW, J., MÍCHAL, I. 2003. Krajinný ráz. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce. 551 s. ISBN 80-86386-27-9. .

SKLENIČKA, P. 2003. Základy krajinného plánování. Praha: Naděžda Skleničková. 321 s. ISBN 80-903206-1-9. .

SÝKORA, J. 2002. Územní plánování vesnic a krajiny. Praha: České vysoké učení technické v Praze, Vydavatelství ČVUT. 226 s. ISBN 80-01-02641-8. .

Časopisy Landscape and Urban Planning, Land Use Policy, Landscape Ecology, Urbanismus, Pozemkové úpravy .

Vedoucí diplomové práce: Ing. Jana Moravcová, Ph.D.
Katedra krajinného managementu

Datum zadání diplomové práce: 13. března 2017

Termín odevzdání diplomové práce: 30. dubna 2018

prof. Ing. Milošlav Šoch, CSc., dr. h. c.
děkan

JIHČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZEMĚDĚLSKÁ FAKULTA
studijní oddělení
Studentův 1408, 370 05 České Budějovice

doc. Ing. Pavel Št. dr. CSc.
vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 13. března 2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně pouze s použitím uvedených zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Zemědělskou fakultou JU) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 18. 4. 2018

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Tímto způsobem upřímně děkuji vedoucí práce Ing. Janě Moravcové, Ph.D. za poskytnutí užitečných rad, které mi byly spolu s jejími odbornými znalostmi a stylem vedení velice prospěšné při tvorbě této diplomové práce, v jejímž průběhu mi byla ochotná kdykoli pomoci.

Abstrakt

Diplomová práce je svým obsahem zaměřena na mapování památek lidové architektury v různých oblastech Jihočeského kraje. V úvodní, teoretické části je nejprve uveden přehled o historickém vývoji venkovských staveb, používaných materiálech a konstrukčních prvcích staveb, ale i základních regionálních typech lidového stavitelství na území České republiky. Následně jsou popsány metody sběru, zpracování a vyhodnocování dat potřebných k tvorbě závěrečné, praktické části této práce. V té jsou v souladu s dříve provedeným terénním průzkumem zmapovány všechny z architektonického hlediska ty nejzajímavější stavby, které se nacházejí v lokalitě šesti vybraných jihočeských obcí, konkrétně v Kojákovících, Blansku, Dobré, Borových Ladech, Krašovicích, Ounuzi.

Klíčová slova

lidová architektura, jihočeské obce, venkovské stavby, historické památky

Abstract

In terms of its contents, the Dissertation is focused on the mapping of vernacular architecture monuments in various areas of the South Bohemian Region. The introductory theoretical part begins with an overview of the historical development of rural buildings, materials used and structural elements of the buildings, and then it describes basic regional types of vernacular architecture in the territory of the Czech Republic. This is followed by a description of the methods of collection, processing, and evaluation of data necessary for the creation of the final, practical part of the Dissertation. This part maps all the most interesting buildings from the architectonic point of view which are situated in the area of six selected South Bohemian communities chosen in accordance with the field study performed earlier, namely in Kojákovice, Blansko, Dobrá, Borová Lada, Krašovice, Ounuz.

Key Words

vernacular architecture, South Bohemian Region communities, country buildings, historical monuments

Obsah

1. Úvod.....	9
2. Cíle práce	10
3. Literární přehled	11
3.1 Vývoj krajiny a lidového stavitelství.....	11
3.2 Historický vývoj a přehled venkovských staveb	12
3.2.1 Vývoj lidové architektury a obytných staveb.....	12
3.2.2 Vývoj jednotlivých typů vesnických staveb	15
3.3 Typy materiálů a konstrukčních prvků lidových staveb	18
3.3.1 Materiálové složení lidového vesnického domu	18
3.3.2 Základní charakteristika konstrukcí lidové architektury	19
3.4 Formy lidového stavitelství podle regionů v ČR.....	22
3.4.1 Faktory ovlivňující a spoluvytvářející vývoj staveb.....	22
3.4.2 Základní regionální typy lidové architektury na území ČR.....	23
3.4.3 Typické prvky a zvláštní části domů	27
4. Metodika	28
4.1 Materiál	28
4.1.1 Volba lokality	28
4.1.2 Popis vybrané lokality	28
4.2 Metody	29
4.2.1 Sběr dat	29
4.2.2 Terénní průzkum	29
4.2.3 Zpracování a vyhodnocování dat.....	30
5. Výsledky a diskuze	31
5.1 Obec Kojákovice (vesnická památková zóna)	31
5.1.1 Popis území a typu architektury	31

5.1.2	Vývoj území od historie po současnost	32
5.1.3	Popis a zdokumentování staveb v území	33
5.2	Obec Blansko	37
5.2.1	Popis území a typu architektury	37
5.2.2	Vývoj území od historie po současnost	38
5.2.3	Popis a zdokumentování staveb v území	39
5.3	Obec Dobrá (vesnická památková rezervace)	42
5.3.1	Popis území a typu architektury	42
5.3.2	Vývoj území od historie po současnost	45
5.3.3	Popis a zdokumentování staveb v území	46
5.4	Obec Borová Lada	52
5.4.1	Popis území a typu architektury	52
5.4.2	Vývoj území od historie po současnost	55
5.4.3	Popis a zdokumentování staveb v území	57
5.5	Obec Krašovice (vesnická památková zóna)	61
5.5.1	Popis území a typu architektury	61
5.5.2	Vývoj území od historie po současnost	62
5.5.3	Popis a zdokumentování staveb v území	63
5.6	Obec Ounuz (vesnická památková zóna)	67
5.6.1	Popis území a typu architektury	67
5.6.2	Vývoj území od historie po současnost	68
5.6.3	Popis a zdokumentování staveb v území	69
6.	Závěr	73
	Seznam použité literatury a zdrojů	74
	Seznam obrázků	79
	Přílohy	82

1. Úvod

Způsob života na venkově našich předků a současné generace je sice naprosto odlišný a mnohé české vesnice v nedávné době prošly obrovskými změnami, přesto se dodnes v některých vsích podařilo dochovat odkaz z minulosti v podobě historické stavební tvorby lidové architektury. Zvláště mezi původní vesnickou zástavbou můžeme nalézt celou řadu hodnotných historických a kulturních památek, které spoluutvářejí celkovou tvář našeho venkova, proto je důležité věnovat jim potřebnou péči.

Právě mapováním architektonicky cenných a jedinečných historicky hodnotných památek, ale i svým způsobem jiných zajímavých venkovských staveb se bude tato práce podrobněji zabývat. Vývoj lidové architektury sahá až do dávné historie, v níž během uplynulých staletí v důsledku různých přírodních podmínek byly k výstavbě objektů využívány materiály a konstrukční prvky staveb pro dané oblasti typické, čímž v jednotlivých regionech došlo na našem území k utváření určitých specifických lokálních forem lidových vesnických domů. Definice těchto zmíněných pojmů spojených s tématem lidové architektury jsou podrobněji vysvětlené v teoretické části práce.

Praktická část této práce je postupně věnována popisu vybraného území včetně typu architektury, který je pro danou lokalitu charakteristický, poté vývoji tohoto území od historie jeho vzniku až po současnost, ale hlavně popisu a zdokumentování staveb v území na základě vlastního terénního průzkumu ve zvolených lokalitách určených obcí. Těmi jsou vesnická památková rezervace z oblasti Volarska – Dobrá, vesnické památkové zóny z oblasti Třeboňska – Kojákovice, z Písecka – Krašovice, z Táborska – Ounuz, památkově hodnotná ves z oblasti Českokrumlovsko – Blansko a ves s novodobým charakterem z oblasti Šumavy – Borová Lada. Fotodokumentace všech druhů objektů v těchto uvedených vesnicích je pak zaměřena především na ty nejvýznamnější stavby pokud možno obsahující i typické regionální zvláštní prvky lidové architektury.

2. Cíle práce

Cílem práce je na základě vlastního terénního průzkumu ve vybrané lokalitě provést zmapování venkovských obytných, sakrálních, technických a hospodářských staveb, a to ve formě popisu a zdokumentování (pořízením fotografií) jednotlivých objektů na území konkrétních jihočeských obcí s různými druhy lidového stavitelství.

3. Literární přehled

3.1 Vývoj krajiny a lidového stavitelství

Soustavnou lidskou činností trvajícím již několik tisíc let byla původní přírodní krajina z velké části postupně měněná a přetvářena nejprve v krajinu kultivovanou, následně pak na krajinu zkulturněnou kulturní, pro kterou je charakteristický zejména zásah do krajiny různými činnostmi člověka. Jak ve své publikaci uvádí Lambin a Geist (2006), tak již 83 % globálního zemského povrchu je ovlivněno lidským faktorem. Přítomnost lidí v kulturní krajině však není jen jednosměrný výsledek lidské činnosti, ale vztah člověka a přírody prochází společným vývojem, během něhož je třeba hledat kompromisy a vzájemně se mezi sebou ovlivňovat a sami sobě přizpůsobovat. „*Kulturní krajina je tedy svého druhu lidským artefaktem a zároveň prostředím aktivujícím člověka k určitému stylu vztahování.*“ (Sádlo a kol., 2005).

Využití krajiny člověkem mimo jiné právě architektonickými aktivitami pak vedlo ke vzniku vesnických sídel. Výsledkem takové stavební činnosti jsou potom lidové stavby, mezi něž Hájek a kol. (2001) řadí stavby obytné a dále i stavby takové, které byly pro život na vesnici potřebné a zároveň svým způsobem zástavbu doplňovaly. Jedná se především o stavby technické (mlýny, pily, kovárny,...) a hospodářské (sýpky, stodoly, chlévy,...), dále sakrální (kapličky, křížky, boží muka,...) a celá řada dalších zajímavých lidových staveb spolu utvářejících obraz vesnického sídla.

Lidové stavby jsou produktem tzv. lidového stavitelství, které Kučová a Bureš (1999) označují jako souhrn stavební tvorby, kterou vytvářeli lidoví stavitelé v souladu s odpovídajícími potřebami, názory a tradicemi vesnického prostředí. Podoba objektů lidového stavitelství se odvíjí od místa jejich výskytu v dané lokalitě. Jednotlivé regiony tzv. lidové architektury mají svá místní specifika i tradice v podobě různě používaných materiálů a konstrukčních prvků typických pro daná území, což venkovským stavbám rozmístěných po celé České republice dodává nezaměnitelný charakter i celkový ráz krajiny (Kupka, 2010).

Definice pojmu lidová architektura je nespočetně mnoho, v encyklopedii lidové architektury je Frolec a Vařekou (1983) formulována jako soubor stavebních projevů vytvořených lidovými staviteli v duchu požadavků a tradic lidu. V metodice dokumentace lidové architektury pak Podroužek a kol. (2015) uvádí, že se jedná o:

„tradiční pojmenování projevu stavební činnosti s typickými vlastnostmi vázanými na určitou regionální oblast.“ Lidová architektura je tedy velmi úzce spjata s lokalitou, ale i se sociálním a přírodním prostředím, odkud její původ pochází.

3.2 Historický vývoj a přehled venkovských staveb

3.2.1 Vývoj lidové architektury a obytných staveb

Vznik samotného vývoje lidového stavitelství spojeného se stavební tvorbou člověka je datován už do dob dávno minulých, kdy za nejstarší obydlí našeho území, které kdy bylo objeveno, je podle archeologického nálezů považován „objekt“ v Přezleticích u Prahy starý cca 700 – 800 tisíc let. Ovšem jak uvádí Pešta (2014), tak souvislý vývoj venkovské architektury a osídlení je až od vrcholného středověku.

3.2.1.1 Středověk

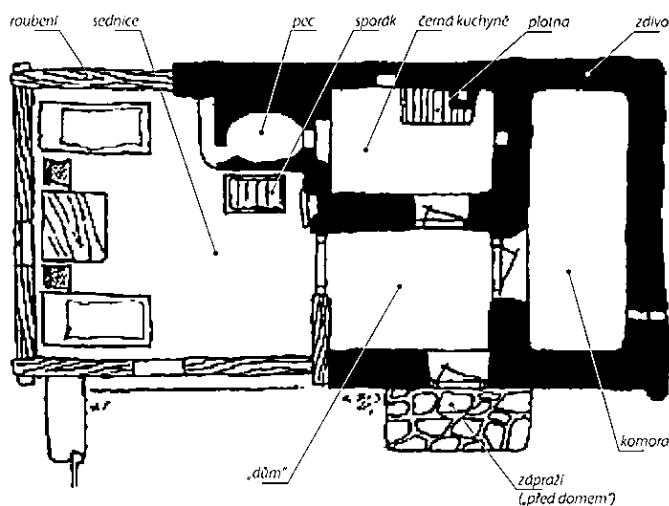
Už z doby raného středověku (6. – 12. století) byly rovněž z mnoha provedených architektonických výzkumů objeveny na našem území pozůstatky dnes již zaniklých venkovských osad (Gojda, 2000). Vůbec nejstaršími historickými obytnými stavbami byly raně středověké příbytky částečně nebo celkově zahloubené pod úroveň terénu nazývané podle různé míry zahloubení pod zemí buďto **zemnice** či **polozemnice**. Tyto objekty byly vytápěny pomocí otevřeného ohně, později s příchodem Slovanů začínalo převládat vytápění víceúčelovou pecí (Škabrada, 1999).

Ve vesnickém prostředí v Čechách byla dle Vařeky (2004) terénními výzkumy zdokumentována podoba jak raně středověkých vesnic, tak ale i nově se objevujících **vesnických vrcholně středověkých domů**. Nejvíce vesnic se na našem území zakládalo právě v období vrcholného středověku převážně v období 13. – 14. století, pro které byly typickými a nejčastějšími obytnými stavbami tzv. **trojdílné domy**. Ty postupně nahrazovaly do té doby na našem území se vyskytující domy jednodílné a dvojdílné, nicméně až do 15. století se ještě s těmito vesnickými stavbami setkáme. Jak už jeho název napovídá, trojdílný dům se skládá celkem ze tří částí. Střední část trojdílného domu vrcholného středověku zaujímá vstupní síň. V jedné ze stran se nachází obytná dymná jizba, která byla vytápěná otevřenou pecí, ze které odcházel kouř volně do prostoru jizby. Ten byl právě kvůli tomu vysoký až 3 – 4 m, kde jeho horní část byla určena pro dým a dolní pro bydlení. Na druhé straně je pak situovaná nevytápěná komora či chlév – dům komorového či chlévního typu (Vařeka 2004).

Změna jiného způsobu vytápění přinesla další vývojový stupeň staveb, a to **vesnických pozdně středověkých domů**. Sice stále dle dispozičního řešení šlo o trojdílné domy, ale přeměna spočívala v tom, že u trojdílného domu pozdního středověku byla pec otočená o 90° případně 180°, čímž se dymná jizba změnila v plně obytnou světnici. Jizba je již tedy pojmenovaná polodymná, protože než se dým stačil rozptýlit do místnosti, byl dymníkem dopraven nad strop, nad nímž byl dymník (připomínající komín) překryt pieckou (takto pojmenovanou pro svou podobnost s malou pecí). Kouř tak zaplňoval prostor krovu a krytinou, popřípadě větracím otvorem si hledal cestu z domu ven. Změna středního prostor domu se zakládala na tom, že se do pece přikládalo právě ze zadního prostoru síně, který mohl být od předního prostoru oddělen zdí s přístupovým otvorem či dveřmi. Taková část síně se potom nazývala černá kuchyně, jelikož nejdříve byl její prostor bez oken, tudíž tmavý a bez světla, později byl už i s oknem pro odvětrání a osvětlení kuchyně (Škabrada, 1999).

Právě trojdílný dům (jehož půdorysné uspořádání je zachycené na **obr. 1**) se stal charakteristickým typem tradiční lidové architektury českých zemí až do novověku.

Obrázek 1: Jihočeský trojdílný dům, obec Hubenov, Strakonicko

Zdroj: Šefců, 2012

Ovšem až na hlavní dispoziční uspořádání ať už raně, vrcholně či pozdně středověkých venkovských staveb, jejich detailní podoba pro nás zůstala neobjevená. „*Nejstarší vesnické domy známé z území České republiky pocházejí z 15. století.*“ (Pešta, 2013). Takovéto nejstarší dochované roubené domy se vyznačují rozlehlými obytnými místnostmi – jizbami s velmi vysokými stropy častokrát i s patrovými komorami na výšku přízemní obytné části.

3.2.1.2 Novověk

Od 15. století následuje poměrně soustavný vývoj lidové architektury a vesnické zástavby na našem území, který se vzájemně prolíná se slohovými obdobími. Pro **období renesance** jsou typické nejstarší dochované roubené a kamenné stavby. Zděné stavby často současně kombinují renesanční stavební prvky s těmi gotickými (Pešta, 2014). Stejně tak uspořádání a typologie renesančních domů zůstávala neměnná, což dokazovalo tehdejší gotické tradice. Výraznější význam na vesnickou zástavbu a podobu domů mělo především **období baroka**. I z tohoto období jsou dochovány dřevěné stavby roubené a hrázděné s vysoce kvalitní řemeslnou úrovní, ale hlavně stavby zděné s barokními prvky. Právě na nich je uplatňována výzdoba a dekorace štítů včetně snahy o dodržení pravidelnosti a symetrie průčelí objektů. Dodnes se často na venkovských stavbách setkáváme s napodobováním baroka, v podobě selského baroka, natolik charakteristického pro oblast jihočeského regionu. To však vzniklo pozdější době až v 2. polovině 19. století právě jako imitace baroka.

V **období klasicismu** se nadále rozvíjí regionální varianty dřevěných ale zejména i zděných a kamenných staveb. K těmto dvěma typům staveb se přecházelo z důvodu nařízení v podobě reformy Marie Terezie zakazující dřevěné stavby a zavedení výstavby za použití nespalných technologií. Tyto stavby se tak vyznačují výraznou mohutností a velkými rozměry, i z toho důvodu jaký uvádí Frolec s Vařekou (2007), že právě od 2. poloviny 18. století se důrazně obnovovaly zákazy stavět domy ze dřeva a stěny původních roubených staveb se začaly z vnější strany omazávat silnou vrstvou hlíny a byly bíleny či případně zdobeny malbou, aby se co nejvíce podobaly zděným stavbám. Pro takto upravené domy se vžilo označení tzv. dům v kožichu.

V **období 2. poloviny 19. století** se podle Kováře (2012) měnila tvář běžného venkova. Na většině území se rozšířila zděná architektura a tato zástavba již výrazně převládala, a to i v oblastech s původně tradiční architekturou dřevěnou. To potvrzují i Löw a Míchal (2003), kteří uvádí, že od poloviny 19. století s tlakem na opuštění dřeva jako stavebního materiálu se po celém venkově rozvinula zděná zástavba. I tak se ale dochovala celá řada tradičních staveb především v ekonomicky chudších regionech, kde lidé prostě neměli prostředky na to cokoliv měnit. V poválečném **období 2. poloviny 20. století** pak došlo vlivem odchodu německých obyvatel k zásadním změnám venkova. Tradiční venkovská zástavba byla narušena moderní architekturou a novodobými technologiemi, čímž výrazně utrpěl i urbanismus vesnic.

Mezi pozitivní faktory, které přispěly k tomu, že se podařila zachránit spousta památek lidové architektury i včetně mnoha dlouhodobě neudržovaných staveb, se řadí v poslední době se rozvíjející fenomén v podobě tzv. chalupaření, ale především v 90. letech 20. století, dle Kuči a kol. (2004) kromě několika jihočeských i pražských vesnic zavedená v roce 1995 památková ochrana vesnic v podobě plošně chráněných území jako památkových rezervací a zón. Sklenička (2003) pak dodává, že: „ochranou památek se myslí zejména zabránění jejich přímé likvidaci, zchátrání, znehodnocení nevhodnými úpravami, ale též aktivní obnova kulturních památek.“

3.2.2 Vývoj jednotlivých typů vesnických staveb

Vývoj jednotlivých vesnických staveb spolu velmi úzce souvisí a utváří charakter celé vesnice. V rámci obytné usedlosti se běžně setkáváme s dalšími hospodářskými a technickými budovami, které podle jejich uspořádání vytvářejí základní dispoziční formy dvora, které Pešta ve své publikaci (2004) rozděluje na lineární, paralelní, úhlové, trojstranné, čtyřstranné, trojboké, čtyřboké a dvory volně uspořádané.

3.2.2.1 Obytné stavby

Základní podoba obytných staveb se na vesnicích začala formovat od 13. do 15. století a jejich princip zůstal od té doby v podstatě zachovávaný až doteď. Historie jednotlivých typů obytných vesnických domů již byla detailněji zmapovaná výše.

3.2.2.2 Hospodářské stavby

K naprosté většině zemědělských usedlostí náležel ucelený soubor různých hospodářských budov. U některých těchto staveb jejich původ sahá opět až do dávného středověku, z něhož si některé dispoziční, ale především konstrukční zvyklosti během svého vývoje přenášely a udržovaly ještě následná staletí.

Pečlivě střeženým objektem ke skladování toho nejcennějšího co se v usedlosti uchovávalo (obilí, mouka, potraviny, ale např. i nářadí), byla **sýpka**, též nazývaná špýchar. Často velmi masivní, pevné konstrukce sýpky plnily zejména zabezpečovací a obranné funkce hlavně před hrozbou požáru i proti vloupání. Proto se v prostorách sýpky využívalo středověkého fortifikačního principu tzv. flankování, v podobě propracovaného systému zevnitř ovládaných závor, díky nimž byla možnost se v případě nebezpečí v sýpce ukrýt. Z hlediska použitého materiálu i velikosti a kapacity sýpek se setkáváme s různými variantami jejich konstrukčního řešení.

Na našem území se vyskytují jak zděné, tak i roubené sýpky buďto jako přízemní nebo i vícepatrové až věžovité objekty se schody (Voděra a Škabrada, 1986).

Dalším důležitým objektem pro uskladnění nevymláceného svezeného obilí a jeho následné zpracování byla **stodola**, u níž se podobně jako u středověkých vesnických domů uplatnilo trojdílné dispoziční uspořádání. Ve střední dominantní části nazývané mlat se mlátilo obilí, které se poté přesouvalo do sýpky. Zbylá sláma pak zůstávala ve stodole v části zvané perna, nacházejících se po obou dvou stranách. Někdy krytý vnitřní úložný prostor stodoly spíše plnil funkci kolny a byly v něm skladovány i některé zemědělské stroje a nářadí, proto musel být poměrně rozlehlý s pevnou plochou. Konstrukce nejstarších tradičních stodol byly zpravidla dřevěné roubené, hrázděné nebo rámové, postupně však probíhal rozvoj i stodol zděných či kamenných (Škabrada, 1999).

K odstavení strojů, vozů a dřevěného nářadí, na které nesmělo pršet, hlavně pluhů sloužila již výše zmíněná **kolna**, které byly zpravidla bez vrat, průjezdné ze tří stran a směrem do dvora otevřené. V hospodářství, které mělo jen menší počet dobytka, se seno skladovalo na půdě, protože ho nebylo potřeba tolik a zejména v obilnářských oblastech se mohla krmít i řezaná sláma. Ale v kopcovitých krajích, kde se zvířata krmila přes zimu pouze senem z horských pastvin, se na skladování většího množství sena budoval ještě samostatný **seník**. K ustájení dobytka a hospodářských zvířat v usedlosti sloužil **chlév**, jenž však většinou nebyl jediný objekt související s chovem různých domácích zvířat. Zemědělskou usedlost tak doplňovaly i menší hospodářské stavby jako byly např. **kurník**, **holubník**, **králíkárna**, aj (Škabrada, 1999).

3.2.2.3 Technické stavby

Jednu z charakteristických staveb vesnice představoval **mlýn**, jenž sloužil především ke zpracování obilného zrna na mouku. Mlynáři proto měli výsostné postavení a v obci patřili k těm nejbohatším, takže budovy mlýnů byly často jedněmi z těch nejvýstavnějších na vsi. Ne příliš rozšířené, na našem území spíše ojediněle se vyskytující byly mlýny větrné, buďto dřevěné sloupkové nebo kamenné věžové konstrukce. Běžnější pak pro vesnice, jejichž územím či blízkým okolím protékal vodní tok, byly mlýny vodní s mlýnským kolem na spodní nebo horní vodu. Dřevěné koryto, které vodu ke kolu přivádělo, se nazývalo vantroky. Prostoru, ve kterém se mlýnské kolo otáčelo, se říkalo lednice a mlecí zařízení bylo pojmenované mlýnice.

Součástí vodních mlýnů důležitou k zpracování a nařezání dřeva byly pily – **katry**, které bývaly často doplněny o zařízení na drcení kůry – **stoupy** (Škabrada, 1999).

Podstatnou vybavenost téměř každé vsi tvořila **kovárna**, ve které se vyráběly zemědělské, kovářské i zámečnické nástroje, ale i opravovaly starší železné výrobky. V převážně dvoudílném členění se vstupem z čelní strany zaujímal vnitřní část pracovní prostor s výhni a měchem pro výrobu náradí a venkovní část zpravidla krytá zastřešením poskytovala kováři prostor pro kování koní (Voděra a Škabrada, 1986).

K sušení a konzervaci ovoce (hlavně švestek, hrušek a jablek) na období zimních měsíců byly stavěny, převážně v ovocnářských oblastech **sušárny**. K pečení chleba se buďto pro celou ves společně či pro jednotlivé usedlosti samostatně budovaly **pece**. K lisování oleje především v místech, kde se pěstovala slunečnice a mák byly většinou v blízkosti mlýna zřizovány **olejny**. K domácímu sušení a zpracování lnu se stavěly **pazderny**, jejichž název byl odvozen od pazdeří, které se právě ze lnu oddělovalo a zbavovalo se ho. V oblastech vinohradů nebyly výjimkou ani podzemní **vinné sklepy** či **sladovny** i **lisovny** ke zpracování chmele (Škabrada, 1999).

Do skupiny technických staveb můžeme zařadit ještě další objekty, které plní funkci jak **obecních staveb** (např. krčma – výsadní, poddanská, vrchnostenská, rychta, škola, studna, návesní rybník, požární zbrojnice), tak **panských staveb** (např. tvrz, zámek, hájovna, panský dům, poplužní dvůr).

3.2.2.4 Sakrální stavby

Významnou součástí návesního prostoru vesnice tvoří **kostel**, který je z hlediska lidové architektury dominantou každé obce. Poblíž kostela je možné se setkat s téměř vždy zděným objektem s barevnou fasádou, kterým se rozumí **fara**. Ve volné krajině v okolí obcí zpravidla rozmístěné podél cest se vyskytují kované či kamenné **kříže**. V návesních prostorech a v jejich blízkosti, taktéž u cest, mezi stromy nebo v polích se nacházejí **boží muka**, ve tvaru kamenného či dřevěného sloupku, ale i zděného pilíře mnohdy doplněny stříškou a křížkem, rozšířeny výklenkem pro umístění sošky či obrazu svatých. Obvykle zděné stavby s výzdobou v souladu s lidovými stavbami v regionu jsou **kaple**, s vnitřním prostorem zpravidla vybaveným malým oltářem, sochou a vyobrazením svätce. Kostely, v jejichž věži nebyl osazený zvon, případně obce, které kostel vůbec neměli, se doplňovaly dřevěnou nebo zděnou stavbou se zavěšeným zvonem, podle nějž je pojmenovaná **zvonice** (Frolec a Vařeka, 1983).

3.3 Typy materiálů a konstrukčních prvků lidových staveb

3.3.1 Materiálové složení lidového vesnického domu

Jak uvádějí Heřmanová a Chromý (2009), tak prvotní vývoj lidové architektury byl silně závislý na přírodních podmínkách. Následně k tomu rovněž dodávají, že: „v podobných přírodních podmínkách vznikaly podobné stavby, budované podobnou stavební technikou.“ Do jisté míry právě přírodní podmínky předurčovaly to, jaký stavební materiál bude použitý k výstavbě obydlí. Základní druhy konstrukcí stěn v lidovém stavitelství tvoří stavby dřevěné, hliněné, zděné, dále specifikované blíže.

3.3.1.1 Dřevěné stěny

Základní tradiční dřevěnou konstrukcí stěn staveb obytných, ale i hospodářských je **roubená konstrukce** (roubení). Skladba takovéto roubené stěny spočívá ve vrstvené skladbě z vodorovně kladených trámů vázaných v nároží tesařskou vazbou. Jako stěnové prvky se nejprve používaly nehraněné trámy zvané kuláče anebo trámy hraněné zpracovávané sekáním jen zčásti. Později se používaly trámy, a to převážně z jehličnatého jedlového dřeva, lépe opracované ze dvou nebo až ze všech čtyř stran. Tradice užití roubených konstrukcí na českém venkově byla spojována především s oblastmi, ve kterých se vyskytoval relativní dostatek dřeva a pro něž bylo dřevo nejdostupnější stavební technologií (Škabrada, 2016).

Jiným způsobem využívaným ke stavbě stěnových konstrukcí za pomoci dřeva, hlavně v lokalitách potýkajících se s jeho nedostatkem, je **rámová** nebo **hrázděná konstrukce** (hrázdění). Jádro těchto konstrukcí vytváří kostra ze svislých prvků (sloupků a stojek) nebo také i z vodorovných prvků (prahů a ližin), které spojené se svislými sloupky tvoří uzavřené rámy. Pro zvýšení stability se takováto konstrukce zpravidla zajišťuje šikmými diagonálními ztužujícími prvky (páskami a vzpěrami). Rozdíl mezi těmito typy konstrukcí nalezneme v materiálu použitém na výplň stěn. Za rámovou konstrukci považujeme výplň či spíše pokryv, kterým je zpravidla vnější bednění přibíjené vůči povětrnostním vlivům na venkovní stranu objektu. O hrázdění mluvíme v případě užití vkládané výplně na tloušťku trámů, nejběžněji dřevohliněné, případně z lehkého výpletu nebo naopak vyzdívkou z těžkých ať už nepálených či pálených cihel ale i z lomového kamene. Na našem území však nebyly tradičně příliš využívané a jejich konstrukce měla spíše doplňkový charakter (Škabrada, 2016).

3.3.1.2 Hliněné stěny

V minulosti důležitý materiál ke stavbě konstrukcí stěn představovala **hlína** doplněná a zpracovaná s různými přísadami. Tou nejčastější příměsí byla sláma, která se smíšením s hliněnou kaší měla označení tzv. války. Dále byly konstrukce zhotovovány kromě jílovité hlíny ještě i s přísadky různých plev a všech možných organických zbytků, nejobvyklejším názvem pro výslednou hmotu tak byla lepenice. Procesem přípravy pálených cihel ukončené ve fázi sušení pak vznikaly **nepálené cihly**, pro jejichž výrobu se hlína opět mísila se slámou a plevami, ale i se zvířecími chlupy a štětinami, pojmenované vepřovice. Pro tenké dělicí stěny se rovněž užívaly slámou nebo pružnými pruty **vyplétané dřevohliněné** konstrukce (Škabrada, 2016).

3.3.1.3 Zděné stěny

Konstrukce stěn vesnických staveb se v oblastech s větším množstvím dobře opracovatelného kamene převážně pískovce a žuly, vyzdívaly z **tesaného, lomového i sbíraného kamene**. Stěny takových objektů dosahovaly značné šířky, proto první kamenné stavby bývaly většinou ostatní než ty obytné, a to např. sýpky, mlýny, kostely. Zvláštními objekty, které se ve větším počtu vyskytovaly nejvíce v oblastech severočeského venkova, byly obydlí ve formě příbytků tesaných přímo do skály typických převážně pro ty nejchudší obyvatele ve vesnici (Langer a Vařeka, 1983).

Od začátku 19. století dochází k prudkému rozvoji výroby a využití cihel v souvislosti s rozvojem zděného stavitelství z **pálených cihel** na venkově. Rozvoj cihel souvisel se zákazem dřevěných staveb nařízeným roku 1816 a též s vyhlášením všeobecného povolení pálit na vlastním pozemku cihly jak pro sebe, tak i k prodeji v roce 1819. Cihly se tak v podstatě cenově vyrovnaly kamenům a pro výstavbu nově zakládaných vesnic se začaly zřizovat místní cihelny (Škabrada, 2003).

3.3.2 Základní charakteristika konstrukcí lidové architektury

Vedle výše uvedených svislých konstrukcí stěn, které tvoří základ jednotlivých staveb, je k dosažení celkového finálního vzhledu objektů zapotřebí ještě celá řada dalších konstrukčních prvků. Jednotlivé druhy těch nejdůležitějších konstrukcí používaných pro lidové stavby, mezi které zejména patří vodorovné konstrukce (stropy, klenby, podlahy), střešní konstrukce (krovy, štíty, krytiny), ale také výplně otvorů (dveře, okna), jsou alespoň z části charakterizovány níže.

3.3.2.1 Stropy

Nejstarším typem zastropení obytných staveb jsou dřevěné **povalové stropy**. Obvykle je tvoří nehraněné povaly kruhového průřezu kladené v podélném směru těsně vedle sebe na sraz, pro svoji mohutnost podepřené v obytné místnosti jedním hraněným příčným trámem. Mezery mezi povaly se utěšňují mechovou vycpávkou a spáry se na pohledové straně vymazávají. Nejběžnějším typem zastropení je systém příčných trámů se záklopem z překládaných desek, a to dřevěné **trámové stropy**. Na horní líc trámů je pokládána podlaha patra nebo půdy (Kučová a Bureš, 1999).

3.3.2.2 Klenby

Nejstarší typy zděného zastropení jsou kamenné **valené klenby** z lomového zdiva, vyzdívané v komorách a sklepech. Nejčastější klenby nacházející se na vesnických stavbách jsou **plackové klenby**, jejichž starší provedení bývá vyšší, mladší plošší, až vůbec nejmladší klenby, jež vyžadují značnou řemeslnou dovednost, bývají **ploché klenby** nad celou místností vyztužené rubovými žebry (Kučová a Bureš, 1999).

3.3.2.3 Podlahy

Nejstaršími typy podlah, dnes již u obytných staveb zdaleka nemyslitelnými, jsou **podlahy z dusané hlíny**. Na vyrovnaný terén se nanasla vrstva mazlavé jílovité hlíny provázaná plevou a řezankou, která se před vyschnutím vyhladila. Jelikož bývala podlaha chladná, pokrývala se vrstvou slámy, chvojí nebo hadrovými koberci. V obytných místnostech bohatších domů se hlavně z tepelných důvodů uplatňuje dřevěná **prkenná podlaha** tvořená zpravidla širokými jedlovými fošnami. Taktéž užívané jsou dřevěné **špalíkové, cihelné i kamenné dlažby** (Kučová a Bureš, 1999).

3.3.2.4 Krovky

Protože v podstatě všechny naše historické krovky mají krokve nějakým způsobem podepřené vaznicemi, tak můžeme dělit krovky na dva základní typy podle toho, čím jsou krokve pevně spojeny. Většinu krovů tvoří **hambálkové soustavy**, které mají krokve spojené plátováním později čepováním s vodorovnými rozpěrami – hambalky do soustavy ve tvaru A. Namísto nich na venkově aplikované až mnohem později **vaznicové soustavy** mají krokve usazené osedláním přímo na vaznice a nemají hambalky, ale rozpěry mezi vaznicemi udržující vodorovnou vzdálenost postupně nahrazovány kleštinami pod vaznicemi sružovanými do párů (Škabrada, 2003).

Krov jakožto nosná konstrukce střechy má zásadní význam rovněž na jejím tvaru. Nejobvyklejší typ střešních konstrukcí lidových staveb jsou střechy **sedlové**, běžně se k zastřešení obytných a hospodářských budov uplatňují i nejstarší střešní konstrukce v podobě střechy **valbové**, ale i **polovalbové**. Výhradně pro zastřešení doplňujících objektů usedlostí, na menší hospodářská stavení se užívají střechy **pultové** a **stanové**, na vrchnostenské stavby zase střechy **mansardové** (Kučová a Bureš, 1999).

3.3.2.5 Štíty

Podle typů stěn rozdělujeme štíty, které jsou vůbec nejvíc ze všech konstrukčních prvků lidových staveb dokladem řemeslné zručnosti i krasocitu a jejich výtvarná výzdoba mnohdy dosahuje mimořádných uměleckých kvalit, na dřevěné a zděné. U dřevěných roubených domů se setkáme s dřevěnými štíty tvořenými ze sbíjených prken, které pokud jsou bohatě skládané a doplněné řezanými ozdobenými lištami, nazývají se **lomenice**, typické zejména v oblasti Podkrkonoší a pro jižní Čechy hlavně pro oblast severního Táborska na pomezí středního Povltaví (Spirhanzl Duriš, 1941). U zděných cihlových domů je hladká či štuková omítka štítů buďto **jednoduchých** nebo **křídlových tvarů**, často zdobená pestrými barvami. Průčelí venkovských stavení začal jako jeden z prvních zdobit bohatým štukovým dekorem jihočeský zednický mistr Jakub Bursa, pro jehož výzdobu jsou typické zejména „modernější“ křídlové štíty, které jsou v jižních Čechách typické právě v kraji Jakuba Bursy, pro Vlachovobřezsko a zvláště krajinu Hlubocko – zbudovských blat (Luniaczek, 2009).

3.3.2.6 Krytiny

Nejstarší používaná střešní krytina má podobu slaměných nebo rákosových **došků** a dřevěných štípaných **šindelů**. Krytina došková je tvořena zpravidla dvojicí snopů ze slámy svázaných taktéž slaměným povřísllem, ta šindelová je z rovného zejména smrkového bezsukého dřeva, ze kterého jsou vějířovitě odštípány jednotlivé destičky. Z mladších krytin se na lidové stavby nejprve používají pálené **prejzy**, spíše však na farách, kostelech, školách, či sýpkách, později pálené **tašky**, běžně na vesnických domech, a dále ještě i kamenná krytina z přírodní štípané **břidlice** (Pešta, 2013).

3.3.2.7 Dveře

U dveří a vrat existuje pouze několik základních konstrukčních variant závislých především v požadavcích na pevnost, ochranu před povětrností a bezpečnost domu.

Mimo jednokřídlových a dvoukřídlových konstrukčních typů dveří, je vývoj zjevný zejména ve způsobech jejich zavěšení. Nejstarší varianty způsobů uchycení dveří je **točnicový systém**, jehož princip spočívá v trámové konstrukci křídla tvaru H se dvěma příčkami, jejíž jeden postraní sloupek přečnává, nahoře i dole se zasazuje do válcových otvorů točnic a slouží k upevnění ke stěně, resp. k ostění dveřního otvoru. Pozdější zavěšování je na kované háky pomocí **vnějších kovaných závěsů**, které se postupně mění na podobu **vnitřních zapouštěných závěsů** (Škabrada, 2003).

3.3.2.8 Okna

U historických oken, které mají zpravidla pevný dřevěný rám upevněný k ostění nejčastěji v úskoku mezi vlastním otvorem okna a jeho širší vnitřní nikou, se setkáme nejčastěji s pohyblivými i s pevnými křídly se zasklenou výplní vsazovanými do dřevěného okenního rámu. Zasklívání se zprvu provádělo menšími **kulatými terčíky** spojovanými olovem, z nichž se přešlo na **šestihrany**, z nichž se poté stávají **obdélníkové tabulky**, které se postupem času zvětšují (Škabrada, 2003).

3.4 Formy lidového stavitelství podle regionů v ČR

3.4.1 Faktory ovlivňující a spoluvytvářející vývoj staveb

„Vývoj lidového stavitelství v českých zemích byl ovlivňován a spoluvytvářen v průběhu staletí nejrůznějšími kulturními, etnickými, geografickými, sociálně ekonomickými a civilizačními faktory.“ (Kučová a Bureš, 1999). Jak též uvádí Pešta (2014), tak se na území České republiky nachází velké množství často od sebe navzájem velmi odlišných regionálních forem lidové architektury, které ještě budou v následující kapitole detailně rozděleny.

Hlavními faktory, jež zásadně ovlivnily vývoj lidových staveb, byly **terénní, geografické a přírodní podmínky**, které výrazně předurčovaly velikost i uspořádání sídel, ale i způsob hospodaření v jednotlivých oblastech. Území ČR je složeno z velkého počtu různých typů krajiny, a to z úrodných nížin, pahorkatin a vrchovin až po lesnatá horská pásma. S čímž vlastně souvisí i další faktory, v podobě **místních zvyklostí a používaných materiálů**, které jsou vždy vázané právě na určité území a závislé na dostupnosti stavebních materiálů v dané lokalitě. Prolínáním **různých časových vrstev** se pak v některých regionech spíše dochovala starší forma lidové architektury (stavby dřevěné) a někde má převahu naopak ta mladší (stavby zděné).

Pestrost lidového stavitelství ještě více umocňují jak vzájemná kombinace materiálů, tak i jejich časové prolínání (Pešta, 2014).

Území ČR se svou zeměpisnou polohou rozléhá na rozmezí „křižovatce“ kultur, které vytváří spojnice, kudy procházeli i kde se střetávali historicky a kulturně odlišné vlivy všech směrů Evropy. Českým regionům tak dodávají specifický obraz různé evropské, přes naše území probíhající, proudy v podobě k nám zasahující zděné architektury z jihu, hliněné z jihovýchodu, hrázdné z východu, roubené ze západu. Charakter konstrukčního řešení lidových staveb silně ovlivnilo osídlení našeho území spojené s historickými kolonizačními vlnami a příchodem **etnicky pestrých skupin obyvatelstva** s odlišnými zvyklostmi a způsoby výstavby domů, které taktéž přispěly k různorodému vývoji lidového stavitelství v regionech ČR (Kučová a Bureš, 1999).

3.4.2 Základní regionální typy lidové architektury na území ČR

Díky vysoké rozmanitosti lidové architektury na našem území zapříčiněné vlivem výše zmíněných faktorů, se na základě určitých shodných znaků vymezují oblasti výskytu daného typu lidového vesnického domu, které mají svojí typickou formu, někdy i místní specifickou variantu. Na vymezení hlavních jedenácti regionálních dobových forem lidových domů v ČR (které zobrazuje mapa na obr. 2) se víceméně shodují David a Soukup (2000) s Frolecem a Vařekou (2007). Jak je z této mapy možné vidět, tak jádrové oblasti jednotlivých domových typů nejsou až zase natolik odlišné od správního členění našeho území na kraje.

Obrázek 2: Mapa základních regionálních typů lidových staveb v ČR

Zdroj: David a Soukup, 2000

3.4.2.1 Dům středočeské pahorkatiny a povodí Berounky

Základním nejstarším domovým typem je přízemní roubený dům, postupně jsou domy přezdívané nebo zděné z kamene a později i cihel z dispozičního řešení často trojdílné domy převážně komorového typu. Střešní krytina zde bývá nejčastěji slaměná došková, ale také z dřevěných šindelových šablon, se sedlovou střechou s předsazeným štítem, lomenicí a kabřincem. Usedlosti většinou bývají trojstranné se štítovou orientací k návsi (David a Soukup, 2000).

3.4.2.2 Jihočeský dům (dům jižních Čech)

Na jihu je též starší zástavba přízemní roubená, novější (z 2. poloviny 18. století) naopak téměř výhradně zděná z kamene, později z pálených cihel. Střechy domů bývají sedlové s předsazenými štíty s bohatou štukovou výzdobou, lomenicí a často i s kabřincem. Půdorys usedlostí je typický trojdílný komorového, místy i chlévního typu v trojstranné dispoziční formě dvora s branami, orientovaný štítově, ojediněle i okapově směrem ke komunikaci (Škabrada a Voděra, 1975).

3.4.2.3 Dům jihozápadních Čech

V jihozápadních Čechách se vyskytují domy, které mají kromě základního typu usedlosti, v podobě přízemního roubeného i zděného trojstranného domu různého dispozičního typu se štítovou orientací a valbovou později i polovalbovou střechou, ještě další dva atypické místní domové podtypy, konkrétně alpský a chodský dům (Škabrada a Voděra, 1975).

Alpský dům typický výhradně pro území v okolí Volar, z toho důvodu nazývaný jako dům tzv. volarského typu, který je roubený se sedlovou střechou nízkého sklonu, kde obytné i hospodářské prostory se nacházejí pod jednou střechou. Ve štítu se často vyskytuje zapuštěná pavlač, nad valbou štítu někdy bývá malá zvonička (David a Soukup, 2000).

Chodský dům je zase svou formou typický pouze pro oblast v okolí Domažlic, kde jsou konstrukce stěn často roubené, ale i zděné a střechy hřebenové nebo také polovalbové. Zvláštností těchto usedlostí jsou mohutné věžovité sýpky připojené přímo k obydlí, díky kterým označujeme tyto domy jako tzv. špýcharového typu (David a Soukup, 2000).

3.4.2.4 Dům severozápadních Čech

V severozápadních Čechách se již setkáme kromě přízemních i s patrovými domy, a to jak s roubenými, hrázděnými, tak i kamennými a zděnými. Typické jsou sedlové střechy s půdními nadezdívkami, předsazenými štíty někdy i s pavlačemi. Usedlosti většinou trojstranně či čtyřstranně uspořádané, s různými dispozičními, převážně však trojkomorovými chlěvními typy, mají bohatě členěné hrázdění konstrukcí stěn i štítů, kterými jsou orientované do volného prostranství (Škabrada a Voděra, 1975).

3.4.2.5 Severočeský dům (dům severních Čech)

Na severu bývají přízemní i patrové domy roubené s podstávkou, rovněž hrázděné či zděné trojdílného komorového, ale i chlěvního typu. Štít s ozdobně profilovanými pavlačemi je předsazený s bohatě a náročně skládanými lomenicemi nebo obkládaný šindelem či břidlicí, sedlové střechy někdy i s kabřincem pokrývají v nížinách došky, na horách zase šindele. Usedlosti se štítovou orientací jsou ve formě trojstranného nebo dvojstranného dvora (Škabrada a Voděra, 1975).

3.4.2.6 Dům severovýchodních Čech

Typickým domem pro tuto oblast je taktéž přízemní roubený, posléze zděný dům. Střecha je nejčastěji sedlová s předsazeným nebo odsazeným štítem původně též s kabřincem či lomenicí, nebo zděným štítem s bohatou štukovou výzdobou. Usedlosti komorového i chlěvního typu jsou většinou štítové orientace různých druhů dispozičního uspořádání, pro oblast Podkrkonoší jsou pak typické domy s křížovou světničkou, kterou se zvětšuje patro přízemního domu způsobem, že se malá roubená jizba s pavlačí předsadí kolmo do střechy do středu okapní strany přímo nad vstupní část domu (David a Soukup, 2000).

3.4.2.7 Východočeský dům (dům východních Čech)

Typické stavby zde jsou domy přízemní roubené konstrukce rovněž skrývané pod hliněnou mazaninou, ale i zděné z cihel. Střechy jsou sedlové, velmi často velkých sklonů, s výrazně předsazenými dřevěnými štíty s bohatě a precizně tesařsky provedenými lomenicemi. Zpravidla opět trojdílné komorové typy usedlostí dvojstranných, trojstranných i dalších dispozičních forem se štíty orientovanými do veřejného prostoru návsi (Škabrada a Voděra, 1975).

3.4.2.8 Dům Českomoravské vrchoviny (Vysočiny)

Domy jsou obvykle přízemní, roubené a částečně zděné, u nichž spíše převládá obrácení štítů směrem ke komunikaci, usedlosti bývají uspořádané do různých forem. Zpravidla jde o nízké trojdílné domy s dispozicí komorového, ale i chlévního typu se sedlovou střechou ponejvíce krytou šindelem. Štíty mají kromě odsazených lomenic typicky bedněných šikmo do tvaru X, ještě podlomenice, často i kabřince, později nahrazované malou valbou (David a Soukup, 2000).

3.4.2.9 Pomoravsko-panonský dům (dům Pomoraví a dolního Podyjí)

Základním domovým typem v oblasti Podyjí (**dům jižní Moravy**) je přízemní, někdy i polopatrové či patrové uspořádání, převážně hliněné a kamenné konstrukce, ale později i zděné z pálených cihel. Starší valbové střechy bývají kryté slaměnými došky, postupně nahrazované střechou sedlovou s taškami. Uspořádání usedlostí buď trojstranné anebo trojboké i čtyřboké, s dispozicí komorového či špýcharového typu, s převažující okapovou orientací. Typickým prvkem je malý výstupek ze dvou pilířů se stříškou před vstupem – tzv. **žudro**. Pro obdobný domový typ v oblasti Pomoraví (**dům střední Moravy**) je typickým prvkem mohutný rizalit s vchodem vystupující před průčelí domu – tzv. **žudr** (David a Soukup, 2000).

3.4.2.10 Východosudetský dům (dům severní Moravy a Slezska)

Charakteristické je přízemní řešení, zejména jde o dřevěný roubený výjimečně hrázděný dům, dále též zděný, u kterého bývá průčelí štítů kráslené náročnější plastickou výzdobou. Jinak dřevěné bedněné štíty sedlové poměrně strmé střechy kryté břidlicí, jsou opatřené podlomenicí a často i typickým kabřincem s makovicí. Většinou jsou usedlosti dvojstranně i trojstranně uspořádané a převažuje trojdílný dům komorově chlévního typu (Škabrada a Voděra, 1975).

3.4.2.11 Karpatský dům (dům východní Moravy a Slezska)

Převažující jsou zde jednopatrové přízemní domy s výjimkou fojtství, jenž bývá patrové. Starší domy roubené se střechami sedlovými krytými doma vyráběnými štípanými šindeli mívají bedněné štíty s velkou podlomenicí a kabřincem, mladší domy vyzdívané mají rysy starších staveb. Dvůr uspořádaný jako jednotný dům nebo ve dvojstranné a trojstranné formě, s trojdílnou (i dvojdílnou) dispozicí převážně komorový, místy i chlévní typ (David a Soukup, 2000).

3.4.3 Typické prvky a zvláštní části domů

V této závěrečné kapitole teoretické části jsou vysvětleny definice všech pojmů prvků lidové architektury (abecedně seřazené), které byly používány výše u popisu hlavních regionálních typů domů v ČR a které ještě nebyly dříve jinde specifikované:

bednění štítů – k pokrytí štítů i stěn převážně dřevěných staveb se používá technologie bednění z prken a šindelů, bedněné štíty mají pro různé oblasti svá charakteristická provedení v podobě různě skládaných prken, která nejen že chrání obydlí před chladnými a větrnými zimami, ale rovněž tvoří dekorativní prvek stavby, vrcholným projevem propracované ozdobnosti bedněných štítů je pak tzv. lomenice;

kabřinec – kuželová nebo jehlanová stříška předstupující před vrchol štítu zesponu uzavřená půlkruhovou nebo obdélníkovou záklopou;

lomenice – dekorativně skládané bednění štítů, ozdobného vzhledu je docíleno svislým nebo různě šikmým kladením prken, u střech sedlových do trojúhelníkového tvaru, u těch polovalbových zase do lichoběžníkového tvaru;

makovice – dřevěný často dekorativně vyřezávaný sloupek, ve špici zakončený hrotem, upevňovaný ve vrcholu štítu obvykle nad kabřincem;

pavlač – krytá, otevřená, polootevřená nebo zasklená chodba, která je vyložená v patře a umožňuje obvykle vstup do místností ve vyšším podlaží, přístupná zevnitř z patrové síně nebo zvenku z přízemí po schodišti, nejčastěji se uplatňuje v nádvorní stěně, s výjimkou Pošumaví, kde se vyskytuje v průčelí štítu;

podlomenice – užší stříška krytá zpravidla šindelem umístěná na spodní straně štítu, chránící okenní průčelí domů proti zatékání vody;

podstávka – dřevěná trámová konstrukce, která podpírá a nese hrázděné nebo roubené patro, obepíná dům ze dvou až ze čtyř stran a u průčelních stěn často též bohatě vyřezávaná, někde od přízemí barevně odlišená;

rizalit – střední nebo postranní část stavby, která předstupuje z líce průčelí po celé výšce budovy;

štuková výzdoba štítů – plastická ornamentální výzdoba vytvořená ze štuky, složená z různých motivů, výrazně uplatňovaná zvláště k dekorování omítky zděných budov, jejichž štíty jsou často zdobeny různými prvky ve stylu lidového baroka tolik typického pro jižní Čechy (Frolec a Vařeka, 1983; 2007).

4. Metodika

4.1 Materiál

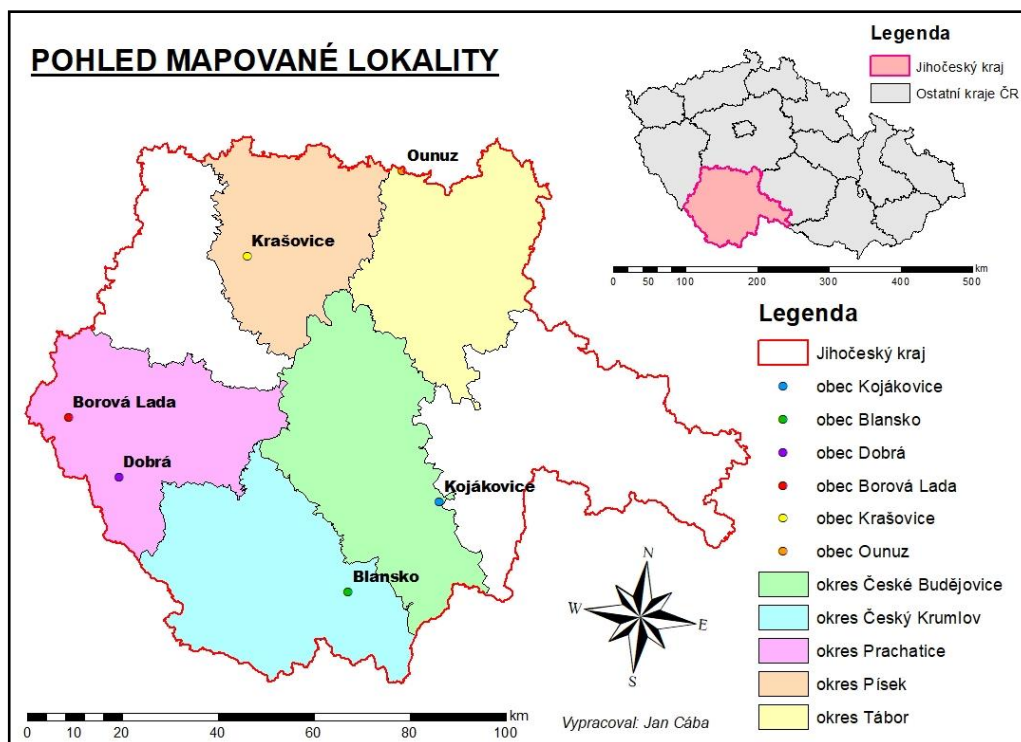
4.1.1 Volba lokality

K mapování prvků lidové architektury byla vybrána lokalita Jihočeského regionu, ve kterém se dochovalo nejvíce architektonicky cenných a jedinečných historicky hodnotných památek. Bureš, Čerňanský a Janota (2013) z toho důvodu jižní Čechy dokonce označují za skutečnou pokladnici lidové architektury. Z této lokality byly vybrány typické obce reprezentující hlavní oblasti jižních Čech s odlišným, pro daná území charakteristickým, způsobem lidového stavitelství, a to konkrétně z Třeboňska, Českokrumlovska a Kaplicka, Šumavy a Pošumaví, Volarska, Písecka, Tábořska.

4.1.2 Popis vybrané lokality

K naplnění cíle práce bylo jejím zpracovatelem zmapováno celkem šest obcí z pěti různých okresů Jihočeského kraje (detailně zobrazených na **obr. 3**). Podrobný popis území je tudíž uveden pro každou obec samostatně v 5. kapitole: Výsledky a diskuze.

Obrázek 3: Pohled vybrané lokality

Zdroj: vlastní zpracování

4.2 Metody

4.2.1 Sběr dat

Z odborných knih a článků z internetových portálů zabývajících se nejen obecně problematikou lidové architektury, ale např. i z publikací detailněji se zaměřujících na konkrétní lokality Jihočeského regionu, byly shromážděny a poté nastudovány informace potřebné k vypracování přehledu o lidové architektuře v teoretické části, ale též i k zpracování některých kapitol v části praktické, ve kterých byla podrobně popsána jednotlivá vybraná území obcí.

Terénnímu průzkumu pak ještě předcházela příprava, a to nejdříve v podobě volby typických obcí tak, aby se každá z nich stala tzv. zástupcem jednoho z různých architektonických stylů lidového stavitelství v oblasti jižních Čech. K tomu bylo potřeba vyhledat poznatky o tom, jaké vesnice jsou buď vesnickou památkovou rezervací (VPR) anebo zónou (VPZ), ale i to které vesnice jsou nějakým ostatním způsobem památkově cenné. Z nich již bylo možné jednotlivé vsi vybrat a následně zmapovat.

Z veřejně přístupného serveru Českého úřadu zeměměřického a katastrálního (ČÚZK), a sice z archiválií Ústředního archivu zeměměřictví a katastru (ÚAZK) byly čerpány historické údaje o územích obcí, a to prohlížením a studiem archivních originálních map stabilního katastru Čech v měřítku 1:2 880, pořízených v letech 1824 – 1843. Z těchto map bylo mnohem lépe rozpoznatelné např. to, jaké usedlosti tvořily historické jádro vsi, jaká byla původní půdorysná forma vesnice, i to jaký dispoziční typ dvora vytvářelo uspořádání obytných, hospodářských a technických staveb.

4.2.2 Terénní průzkum

Po „procházce území“ v rámci aplikace Google Maps – Street View, byl proveden terénní průzkum území zvolených obcí, při kterém byly fotodokumentací zachyceny všechny architektonicky hodnotné obytné, ale i technické, sakrální a ostatní stavby. Prohlídkou okolí též byly zjištěny základní charakteristiky území, v němž se obce nacházejí.

U každého ze všech druhů dokumentovaných objektů byly sledovány a v případě potřeby rovněž zaznamenávány údaje o těchto částech staveb:

- materiál konstrukcí stěn;
- barevné provedení průčelí;
- tvar střech a druh střešních krytin;
- tvarování a členění štítů;
- výzdoba štítů dekoračními prvky a symboly;
- nápisy na fasádách s datací výstavby objektu;
- specifické prvky vyskytující se na objektech;
- orientace objektů směrem ke komunikaci.

V rámci terénního průzkumu prováděného v průběhu roku 2017 byly v uvedených termínech navštíveny a zároveň zmapovány tyto konkrétní obce:

- **Kojákovice** – 9. 4. a 9. 8. 2017;
- **Blansko** – 7. 8. 2017;
- **Dobrá** – 8. 8. 2017;
- **Borová Lada** – 8. 8. 2017;
- **Krašovice** – 5. 9. 2017;
- **Ounuz** – 5. 9. 2017.

4.2.3 Zpracování a vyhodnocování dat

Pořízené fotografie pak byly zpětně vytřízeny a vyhodnoceny takovým způsobem, že do kapitol v praktické části věnujících se právě zdokumentovaným stavbám v území, ale taktéž i do příloh byly vybrány jen požadavkům odpovídající snímky. Pro přehled byl dále v programu ArcGIS vytvořený mapový výstup zobrazující celkový pohled lokality (v němž je zobrazen mapovaný Jihočeský kraj a ostatní kraje ČR) i detailní pohled lokality (ve kterém jsou zvýrazněny mapované okresy Jihočeského kraje, a to včetně jednotlivých obcí).

5. Výsledky a diskuze

5.1 Obec Kojákovice (vesnická památková zóna)

Obrázek 4: Znak obce Jílovice

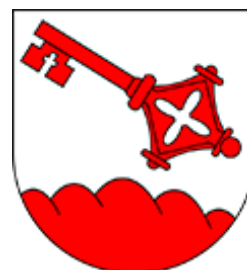
Kraj: Jihočeský

Okres: České Budějovice

Součást obce: Jílovice

Katastrální území: Kojákovice (11,68 km²)

Počet obyvatel (k roku 2013): 147

Zdroj: <https://www.obecjilovice.cz/kojakovice>

5.1.1 Popis území a typu architektury

Kojákovice se vyskytují v jižní části Třeboňské pánve, pro jejíž území jsou typické především lesní společenstva a rybníční soustavy, které společně okolí vsi obklopují. Středem obce podél hlavní silnice protéká potok pojmenovaný Opatovická stoka, který na tomto území svůj tok rovněž začíná a přes čtyři rybníky ústí do rybníka Rudy. Rybník Ruda (zachycený na **obr. 5**) výměry cca 45 ha je maloplošným zvláště chráněným územím, konkrétně přírodní rezervací v Chráněné krajinné oblasti Třeboňsko (dále CHKO Třeboňsko) a nachází se severovýchodně ve vzdálenosti 2 km od Kojákovice. Samotné sídlo Kojákovice leží již za hranicí CHKO Třeboňsko a není tak její součástí.

Obrázek 5: Rybník Ruda u Kojákovice

Zdroj: *Bárta, 2007*

Podle půdorysného konceptu mají Kojákovice kombinovanou formu návesních a podélných lánových vesnic. Zástavbu téměř celé vesnice tvoří zděná architektura trojbokých a čtyřbokých uzavřených usedlostí obdélníkového i čtvercového tvaru. Na mnoha venkovských usedlostech jsou dodnes zachovány a udržovány původní zdobené fasády s prvky selského baroka a bohatě dekorované štíty se stylizovanými ornamenty z přírody v podobě květin, větviček, věnečků či stromů (Dykyjová, 2000).

5.1.2 Vývoj území od historie po současnost

Vznik obce je spojen s obdobím velké kolonizace na pomezí 13. a 14. století. Prakticky už z té doby má vesnice usedlosti uspořádané do dvou protilehlých řad štítovými stranami orientovanými do prostoru návsi. Historicky byla ves součástí třeboňského panství rodu Rožmberků. První připomínka vzniku vesnice z roku 1371 souvisela právě s počínáním třech bratří z Rožmberka, a to potvrzením desátku z vesnice třeboňskému klášteru.

Historie Kojákovice je úzce spjata s odchodem místních rodáků za prací v zemědělství do Spojených států, kde po občanské válce Severu proti Jihu pro přistěhovalce v té době vrostla nabídka nových pracovních příležitostí. V rodné vsi zůstali hospodařit nejstarší synové, kteří všechen majetek (dům, zemědělskou a lesní půdu, hospodářství) zdědili a převážně jejich mladší sourozenci byli ti, kteří se v 70. letech 19. století vydali do Ameriky. Výjimkou však nebyl ani odchod celých rodin a právě životy lidí, kteří emigrovali za oceán, připomíná a blíže představuje stálá výstava ve venkovském muzeu na návsi v budově bývalé školy.

Historické jádro této vrcholně středověké kolonizační vsi tvořila mírně prohnutá náves dlouhá přes 750 m, široká 85 m. Mezi dvěma záhumenkovými cestami na severní a jižní straně byly soustředěny jednotlivé usedlosti, které měli přímo za sebou navazující dlouhé, přesně vyměřené lánové plužiny, jak je patrné z mapy z roku 1827 (na **obr. 6**). Rovněž je podle celkového vysokého počtu návesních rybníků a dalších drobných vodních ploch poblíž některých usedlostí zřejmé, jak je nejen pro tuto ves, ale pro celou oblast Třeboňska tolik typické rybníkářství (Pešta, 2004).

Kojákovice od roku 1976 spadají pod obec Jílovice, vyhlášené jihočeskou vesnicí roku 2006. Samotná ves Kojákovice je pak od roku 1990 chráněná jako vesnická památková zóna.

Obrázek 6: Situace obce Kojákovice (Koiakowitz) na mapě stabilního katastru, r. 1827

Zdroj: http://archivnimapy.cuzk.cz/cio/data/main/cio_query_01.html?mapno_cm=c3254-1

5.1.3 Popis a zdokumentování staveb v území

Na území Kojákovice byly zmapovány 4 po architektonické stránce nejzajímavější obytné stavby, sakrální stavba kaple sv. Jiří a technické stavby, kterými jsou budovy bývalé kovárny a školy. Další významné stavby v tomto území jsou součástí **přílohy č. 1**, zejména se jedná o ostatní výjimečně dochované usedlosti a o pomník s křížem.

5.1.3.1 Obytné stavby

Na návsi, přesně v jejím středu poblíž kapličky sv. Jiří, stojí štítově orientované **domy č. p. 39 a 25**, které jsou uspořádané do trojbokého dvora. Obě přízemní zděné obytné budovy se sedlovou střechou jsou v zadní části spojené stodolou a dvůr je z přední strany uzavřen bránou. Obě chalupy, jak ta levá č. p. 39 se žlutě barevným průčelím, tak i ta pravá č. p. 25 se světle modře zbarveným průčelím mají ve štítech trojúhelníkových tvarů niky s postranními okénky, pod nimiž jsou ozubené půlkruhy.

Obrázek 7: Domy č. p. 39 a 25

Zdroj: *vlastní foto*

Dům č. p. 6, a to čtyřboká usedlost orientovaná štítý a branou směrem ke komunikaci, je přízemní zděnou stavbou se dvěma obytnými budovami po stranách vzájemně propojenými podélnými hospodářskými stavbami se sedlovou střechou. Bohatě tvarované křídlové štíty domů jsou pestře zdobeny a doplněny nikami se soškami svatých a po jejich stranách okénky. Všechna okna, brána a rohy domů mají po svém obvodu malované, stejně jako štíty světle růžovou barvou, symboly kvádrů.

Obrázek 8: Dům č. p. 6

Zdroj: *vlastní foto*

Přízemní zděná usedlost, a sice **dům č. p. 72** stojící hned vedle největšího rybníka v obci, je trojboce uspořádaným dvorem se štítovou orientací. Levé stavení ve štítku s rokem 1884, se třemi okny, vstupními dveřmi a průčelím v tmavě šedém odstínu je s rovněž obytnou pravou chalupou s datací 1899, se dvěma okny a světle modrým průčelím spojena stodolou, vnitřní prostor dvora je uzavřený branou se segmentovým nástavcem. Jednoduché trojúhelníkové štíty sedlových střech mají kromě nik s okénky spojenými ozubeným půlkruhem ještě štíty rámované štukovým vykrajovaným pásem, fasáda domů je pak členěná štukovou dekorativní výzdobou, tzv. lizénami.

Obrázek 9: Dům č. p. 72

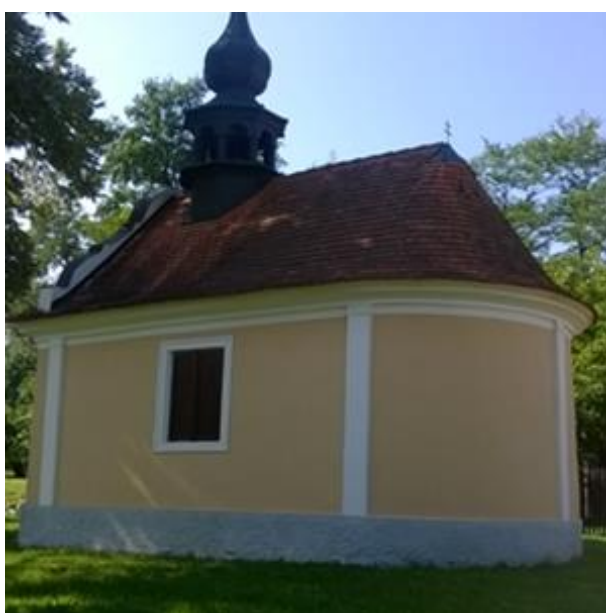

Zdroj: *vlastní foto*

5.1.3.2 Sakrální stavby

Zděná návesní **kaplička sv. Jiří** je nedílnou součástí vesnice a dokladem lidové zbožnosti. Kaple s mírně tvarovaným štítem křídlového tvaru má sedlovou střechu s oplechovanou zvoničkou a dvouramenným křížem. Její zadní strana je půlkruhově zakončená a na rovné přední straně průčelí se vstupními dveřmi je v horní části štítu orámovaná tabulka s rokem výstavby 1837, nad níž je symbol právě dvouramenného kříže a pod ní hodiny s římskými číslicemi. Po svém obvodu a rovněž v průčelí je kaple vyzdobena úzkými štukovanými sloupky.

Obrázek 10; 11: Kaple svatého Jiří

Zdroj: *vlastní foto*

5.1.3.3 Technické stavby

Bývalá budova školy č. p. 80 nacházející se poblíž návsi je dnes Vesnickým muzeem, které bývá hlavně v letní sezóně otevřené návštěvníkům, kterým nabízí prohlídku různých zajímavých expozic, ale též služby infocentra.

Obrázek 12: Venkovské muzeum, bývalá škola

Zdroj: *vlastní foto*

Rovněž v centru obce se nachází **budova tehdejší kovárny** s otevřeným průčelím půlkruhovým klenutým obloukem k vstupu do zastřešeného prostoru před kovárnou s podlahou z betonových dlaždic. Do vlastní zděné kovárny, která má sedlovou střechu a ve štítu malý otevřený okenní otvor chráněný kovovou mřížkou, se vchází dvoukřídlymi dveřmi právě ze zaklenutého prostoru podkovárny.

Obrázek 13: Původní kovárna

Zdroj: *vlastní foto*

5.2 Obec Blansko

Obrázek 14: Znak obce Kaplice

Kraj: Jihočeský

Okres: Český Krumlov

Součást obce: Kaplice

Katastrální území: Blansko u Kaplice (6,11 km²)

Počet obyvatel (k roku 2013): 282

Zdroj: <http://www.mestokaplice.cz/mesto/>

5.2.1 Popis území a typu architektury

Blansko se svou polohou nachází v západní části Novohradských hor, leží ve svahu jednoho z hřebenů, odkud je poměrně otevřený výhled (v pozadí kostela sv. Jiří na **obr. 15**), a to nejenom na sousední Kaplici, ale i do okolního podhůří.

Obrázek 15: Kostel sv. Jiří v Blansku

Zdroj: http://www.ikaplice.cz/vylety/blansko_53.html

Blansko je typem lánové vsi s velkým návesním prostorem, který je ze všech stran lemovaný zděnými přízemními uzavřenými čtyřbokými usedlostmi, tzv. vierkanthof (v překladu čtyřboký dvůr). Právě tyto dochované venkovské usedlosti podél návsi jsou dnes, spolu s územní dominantou kostelem sv. Jiří (rovněž možným vidět na **obr. 15**), jednou z nejvýznamnějších památek obce a celé řadě z nich je dosud věnována znamenitá péče.

5.2.2 Vývoj území od historie po současnost

Založení obce Blansko se opět spojuje s osídlením vlivem německé kolonizace. Z období 14. století zhruba v jeho polovině, uvádí se z roku 1360, pochází první zmínky o vzniku osady, která měla být součástí panství nedalekého hradu Sokolčí, který získali v roce 1387 Rožmberkové a připojili jej k novohradskému panství. Ves má poměrně velkou a prostornou náves, původně však náměstí, pravděpodobně i z toho důvodu, že zastávala funkci trhového centra hradu Sokolčí, který byl však již od 16. století pustý a už v roce 1541 zbořený (Cukr, 2009).

Výrazně rozlehlá, jak je patrné z mapy z roku 1826 (na **obr. 16**), už tehdy zatrávněná náves ne zcela pravidelného obdélníkového tvaru délky téměř 250 m, šířky přes 55 m ležící v mírném svahu vytváří, spolu s bezprostředně přiléhající zástavbou převážně orientovanou okapovou stranou směrem ke středu návsi, historické jádro této vrcholně středověké vsi (Pešta, 2004).

Jihovýchodním směrem poblíž návsi na hraně strmého svahu stojí na první pohled viditelný kostel sv. Jiří poprvé zmiňovaný již v roce 1359. Část kostela je zachována v pozdně gotickém stylu, část byla v roce 1735 upravena do vrcholně barokní formy. Areál kostela lemuje hřbitovní zeď a jeho součástí je též budova fary nacházející se hned vedle kostela. Fara však byla postavená později, až v roce 1857. Ještě v roce 1858 byla též v těsném sousedství kostela vystavěná dnes již bývalá budova školy.

V současnosti fara není nijak udržována a spíše chátrá, škola pak byla v roce 2006 zrekonstruována na zařízení s pečovatelskou službou. I tak je ves Blansko spadající pod sousední město Kaplice památkově výjimečným i celkem hodnotným sídlem.

Obrázek 16: Situace obce Blansko (Pflanzen) na mapě stabilního katastru, r. 1826

Zdroj: http://archivnimapy.cuzk.cz/cio/data/main/cio_query_01.html?mapno_cm=c0262-1

5.2.3 Popis a zdokumentování staveb v území

V území Blanska hlavně kolem prostoru návsi bylo zmapováno 10 venkovských usedlostí, z toho více než polovina je jich vedena jako kulturní památky, poté budova knihovny a kaple Nejsvětější Trojice. Obzvláště sakrální stavby, kterých se v tomto území nachází poměrně velké množství, a jsou památkově chráněné, jsou zobrazeny v **příloze č. 2**, a to konkrétně kostel sv. Jiří s farou a před nimi stojící socha sv. Jana Nepomuckého s křížem, samotná boží muka i se sousoším Piety a výklenková kaple.

5.2.3.1 Obytné stavby

V prostoru návsi se nacházejí **domy č. p. 10, 11, 12, 13** (číslované zleva), které jsou všechny podélně orientované ke komunikaci. Jde o zděné stavby se sedlovými střechami (dům č. p. 10 má střechu z jedné strany s valbou) s hladkými barevnými průčelími a segmentovými zaklenutými průjezdy. Obytné stavby č. p. 10 a 13 pak společně s dalšími hospodářskými a technickými budovami nacházejícími se za nimi vytváří čtyřboké uzavřené usedlosti, tzv. vierkant. Domy č. p. 10 a 11 rovněž mají půdní polopatra s větracími okny, domy č. p. 12 a 13 jsou naopak pouze přízemní.

Obrázek 17: Domy č. p. 10, 11, 12, 13

Zdroj: *vlastní foto*

Hned po levé straně předešlých usedlostí stojí ve stejném směru **domy č. p. 5, 6, 7** (opět číslované zleva), které jsou všechny též okapově orientované směrem k návsi. Usedlosti č. p. 5 a 7 jsou uspořádané do formy čtyřbokých dvorů, obytná stavba č. p. 5 má navíc sýpkové polopatro, jinak jde o domy přízemní zděné se sedlovou střechou, dům č. p. 6 upoutá pozornost hlavně rozměrným půlkruhovým vjezdem.

Obrázek 18: Domy č. p. 5, 6, 7

Zdroj: *vlastní foto*

Mezi **domy č. p. 17, 18, 19** (též číslovanými zleva), které se nacházejí naproti prvně zmiňovaným usedlostem, ke kterým jsou natočeny kolmo, se vyskytuje i jedna na první pohled pro tuto vesnici atypická stavba, a to dům č. p. 18. Ten je orientován do prostoru návsi štítý, v nichž se nachází dvě okénka, mezi kterými je úzký vysoký výklenek. Levá část této patrové dvouštitové usedlosti je obytná, prostor dvora je vprostřed uzavřený zdí s vraty a pravou část tvoří sýpka. Dům č. p. 17 je přízemní s polopatrem a větracími okny, dům č. p. 19 přízemní s podkrovím. Všechny tyto obytné stavby pak mají zděné konstrukce stěn a sedlové střechy, dům č. p. 19 navíc s vikýři, které mají pultovou střechu a šikmé boční náběhy.

Obrázek 19: Domy č. p. 17, 18, 19

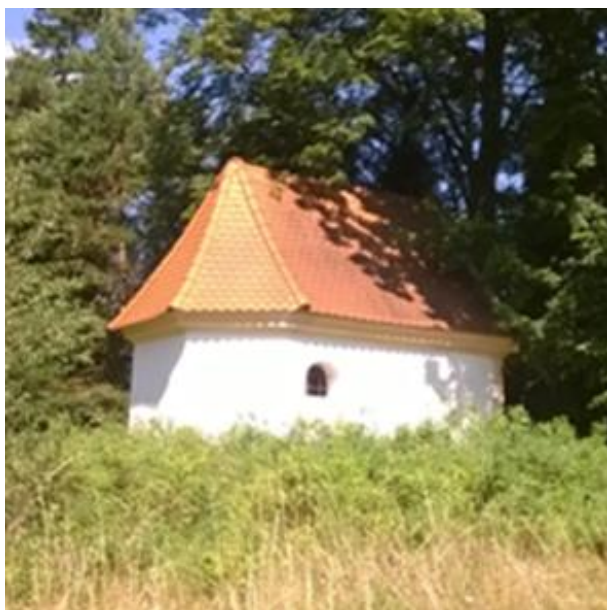

Zdroj: *vlastní foto*

5.2.3.2 Sakrální stavby

Téměř na samém okraji vsi jihovýchodně od centra obce stojí zděná **kaple Nejsvětější Trojice**, jejíž zadní část je zakončená polygonálním závěrem. V přední pravouhlé části průčelí s trojúhelníkovým štítem se nachází jednokřídlé v horní polovině prosklené dřevěné dveře, které jsou po stranách doplněny pilastry. Štít kapličky je kromě orámovaného letopočtu 1849 zdoben též štukovanými volutami.

Obrázek 20; 21: Kaple Nejsvětější Trojice

Zdroj: *vlastní foto*

5.2.3.3 Technické stavby

Přízemní dům č. p. 39, který byl **dříve budovou knihovny**, je součástí velkého celku se složitě členěnou formou, z níž je udržovaná již jen štítově orientovaná část.

Obrázek 22: Dřívější knihovna

Zdroj: *vlastní foto*

5.3 Obec Dobrá (vesnická památková rezervace)

Obrázek 23: Znak obce Stožec

Kraj: Jihočeský

Okres: Prachatice

Součást obce: Stožec

Katastrální území: České Žleby (42,14 km²)

Počet obyvatel (k roku 2013): 12

Zdroj: <http://www.stozec.eu/stozec/>

5.3.1 Popis území a typu architektury

Dobrá se rozléhá na úpatí hory Stožec vysoké 1065 m v pohorí Šumavy. Území obce leží v údolí pravého břehu klidně meandrujícího toku Teplé Vltavy (zachyceném na **obr. 24**), který ve spojení s mrtvými rameny, mokřady a lučními společenstvy zvolna přecházejícími v zalesněné svahy stožecké hory spoluutváří ráz zdejší krajiny. 6 km od středu obce jihovýchodním směrem se pak Studená Vltava v oblasti zvané Mrtvý luh vlévá do Teplé a po jejich soutoku je řeka pojmenovaná už pouze Vltava.

Obrázek 24: Meandrující vodní tok Vltavy s mrtvými rameny

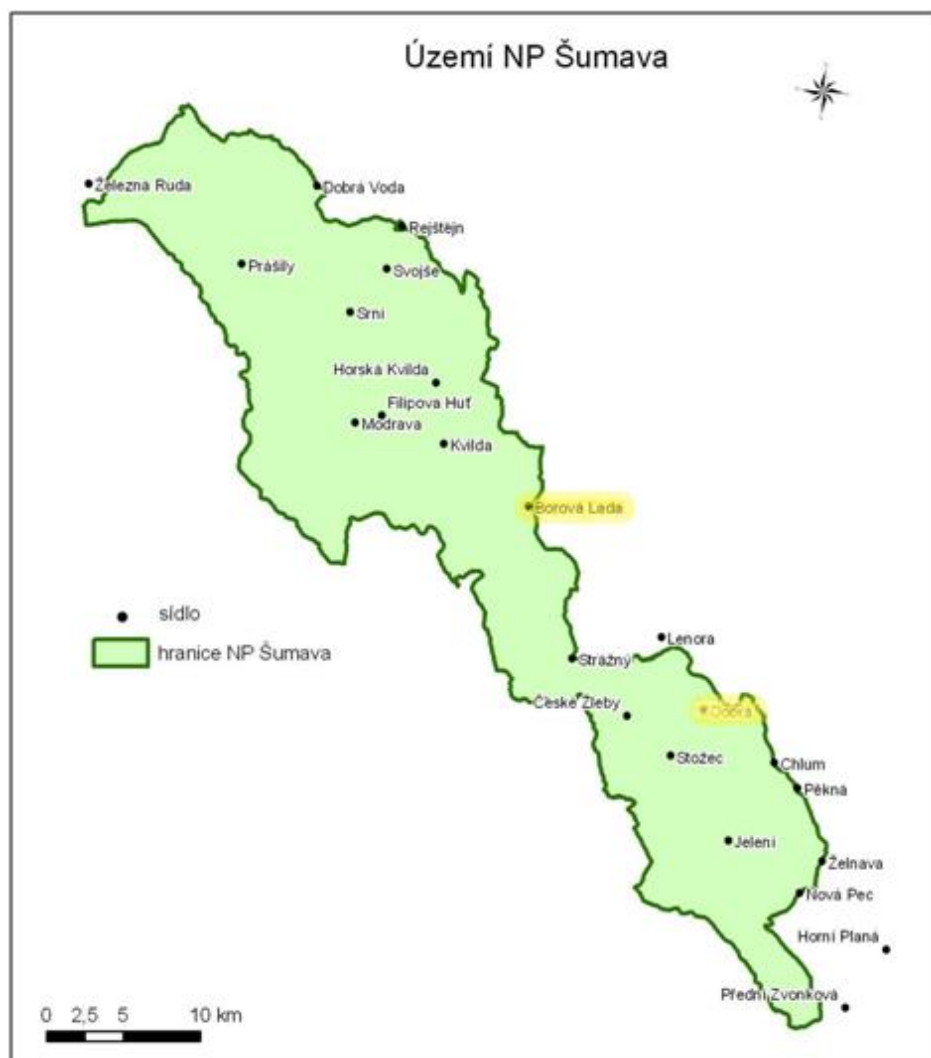

Zdroj: *Bárta, 2007*

Jelikož se obec Dobrá nachází na území Národního parku a Chráněné krajinné oblasti Šumava (dále NP a CHKO Šumava) je jakýkoli stavební zásah v podobě rekonstrukce nebo přístavby či zamýšleného stavebního záměru novostavby možný pouze se souhlasem Správy NP a CHKO Šumava (dále Správa Šumavy).

Celé území NP a CHKO Šumavy je navíc chráněno zákonem č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny, proto není možné v oblasti NP a CHKO Šumavy povolit výstavbu domů bez respektování určitých pravidel. Správa Šumavy tak veřejnosti zpřístupnila manuály, ve kterých jsou uvedeny jak architektonické, tak urbanistické zásady, které je pro získání kladného posudku zapotřebí dodržet. Vyjádření se a vydávání stanovisek Správy Šumavy k vhodnosti stavebního záměru na území NP Šumavy (vymezeném na **obr. 25**) probíhá jednak na základě respektování zásad uvedených v manuálech, rovněž pak s ohledem zachování krajinného rázu tohoto území podle § 12, 16 a 44 výše uvedeného zákona.

Obrázek 25: Území Národního parku Šumava

Zdroj: <http://zkr.npsumava.cz/manualy/preventivni-hodnoceni-krajinného-razu-na-uzemi-np-sumava/>

Dobrá je jednou z nejuvýjimečnějších, ne-li vůbec tou nejvíc jedinečně dochovanou vsí na Šumavě, čemuž nasvědčuje i to, že je dosud jediným sídlem, které je v centru Šumavy plošně chráněno jako celek, a to od roku 1995 jako vesnická památková rezervace. Na území obce se vyskytují usedlosti alpského typu, tzv. alpské (volarské) domy a usedlosti výrazně se těmto volarským domům podobající.

Proto celé její sídlo spadá pod nejpřísnější stupeň ochrany architektonických a urbanistických hodnot. Nejdůležitější zásady z obou těchto oblastí, kterým musí stavebník při zamýšlení provedení stavebního záměru věnovat největší pozornost, jsou ve zkrácené formě shrnuty níže.

Zprvce se jedná o tyto architektonické zásady:

- Půdorys objektu:
 - vždy obdélníkového tvaru (poměrů 1:2, 2:3 nebo 4:5) bez přístaveb,
 - při poměru stran 1:2 šířka min. 13 m, max. 16 m,
 - při poměru stran 2:3 a 4:5 šířka min. 15 m, max. 16 m;
- Výška objektu:
 - ideálně 2,7 m, max. 3,0 m (měřeno od úrovně terénu po hranu okapní linie),
 - vždy o 1 nadzemním podlaží a obytném podkroví;
- Tvar, sklon, krytina střechy:
 - sedlová, ideálně prostá bez polovalby i bez štítové pavlače,
 - sklonu 28 – 35° s hřebenem vždy v ose delší strany stavby,
 - krytiny z dřevěných šindelů, hladkých plechových či vláknocementových šablon čtvercového profilu;
- Obvodová konstrukce:
 - tradiční roubené, dřevěné skeletové, případně zděné s výdřevou, společně s omítnutými plochami;
- Výplně otvorů:
 - okna ideálně v poměru stran 2:3 (šířka k výšce) s dělicími příčlemi, klasická dřevěná či špaletová, okenní ale i dveřní otvory vždy pravoúhlých tvarů,

- dveře a garážová vrata dřevěných, jednoduchých plných křídel, umístěné v delší straně objektu směrem ke komunikaci;
- Barevné provedení:
 - respektovat historické dochované hodnoty jednotlivých konstrukcí objektu a stavebních materiálů a zachovat jejich lokální specifickou barevnost.

Zadruhé jde o urbanistické zásady, a to především:

- Nezastavovat žádnými objekty druhou stranu komunikace, s cílem zachovat doposud dochovanou historickou formu sídla, a to jednořadou silniční ves;
- Novostavby objektů umisťovat výhradně do prostorových rezerv stávající zástavby, do tzv. proluk mezi jednotlivými domy, již více tak nerozšiřovat půdorysnou strukturu území do šířky, ale zahušťovat jí směrem od středu;
- Výstavbu nových objektů směřovat do těsné blízkosti komunikace s dodržáním tzv. stavební čáry přiléhající okolní zástavby, orientovat je jejich okapovou stranou směrem ke komunikaci;
- Prostor mezi domy a komunikací ponechat volný bez jakéhokoliv oplocení, jednoduchým plotem z dřevěných planěk je možné oplotit zahrádky, zřizované v co možná nejbližší vzdálenosti za domy, avšak takovéto zahrady nikdy nezastavovat dalšími objekty.

5.3.2 Vývoj území od historie po současnost

Původně jako dřevařská osada vznikla vesnice Dobrá až v roce 1816, má tak celkem krátkodobou historii a je vůbec jednou z nejmladších šumavských osad. Samotná ves sice územně patří obci Stožec, historicky však byla pod značným vlivem sousedních Volar. Právě do oblasti Volarska již v 16. století přinesli rakouští osadníci z Tyrolska architektonický styl roubených tyrolských domů, dle místa jejich jediného výskytu v českých zemích zvaných volarských (Krötz, 2014; Martan, 2002).

Jak je možné vidět z mapy z roku už 1826 Dobrá je jednostrannou silniční vsí, kde všechny obytné domy jsou seřazené, jak uvádí Krötz (2014) jako perly na řetízku po celé jedné straně silnice (dle katastrální mapy na **obr. 26** po té horní), která dosahuje podle Martana (2002) délky téměř 4 km. Výjimkou jsou pouze tři technické stavby, které byly už od samého vzniku obce vybudovány na druhé, na té dolní straně cesty.

Jako první se jedná o, na pravém konci u hranice lesa stojící, dodnes obývanou horskou hájovnu vedenou v seznamu kulturních památek ČR. Dalšími dvěma stavbami postavenými až v 80. letech 19. století pak jsou přibližně ve středu vsi téměř přesně naproti alpskému domu se zvoničkou dosud stojící budova bývalé školy nyní užívaná k bydlení a poblíž ní se nacházející v 80. letech 20. století zrenovovaná a tím ze značně zdevastovaného stavu v podstatě zachráněná kaplička.

I když by se mohlo zdát, že se historický vývoj zástavby v této osadě počínající první polovinou 19. století od toho současného příliš nezměnil a dnes je v podstatě totožný, opak je pravdou. Vývoj osídlení i rozsahu zástavby prošel celkem značnou proměnou. Ve druhé polovině 19. století a začátkem 20. století v podstatě až do jeho poloviny zažívala obec největší rozvoj, a to jak v půdorysném rozrůstání, kdy se počet domů pohyboval až kolem 80, tak i v celkovém počtu žijících obyvatel na tomto území, který dosahoval hranice až 600 obyvatel. Ovšem po druhé světové válce došlo k hromadnému vysídlení a nastala výrazná redukce velké části budov v obci. Uchovaný zbytek zástavby pak sloužil převážně k rekreaci, díky které v současnosti osada opět ožívá.

Obrázek 26: Situace obce Dobrá (Guthausen) na mapě stabilního katastru, r. 1826

Zdroj: http://archivnimapy.cuzk.cz/cio/data/main/cio_query_01.html?mapno_cm=c0979-1

5.3.3 Popis a zdokumentování staveb v území

Z celého mimořádně dochovaného počtu obytných staveb na území Dobré byly mapovány 3 vybrané historické objekty včetně domu č. p. 10 v jedinečném alpském dispozičním uspořádání a dále 3 novostavby. Následně prakticky jediná sakrální stavba v území, a to kaplička a ještě technické stavby v podobě myslivny a hospody U Němečka. **Příloha č. 3** pak mapuje ostatní nějakým způsobem význačné usedlosti.

5.3.3.1 Obytné stavby

V naprosto ryzí alpské dispoziční formě se podařil uchovat **dům č. p. 10**, jenž má jako jediný štítovou orientaci směrem k silnici. Tento přízemí poloroubený dům s roubenou podkrovní světnicí a pavlačí ve štítu pokrývá široce rozevřená sedlová střecha poměrně nízkého sklonu, na jejímž hřebeni se nachází zvonička s jehlanovou stříškou. Téměř uprostřed štítového průčelí domu jsou vstupní dveře, po jejichž pravé straně je situovaná roubená světnice v kožichu a v zadní části dispozice domu se nalézají prostory, které dříve sloužily jako hospodářské zázemí. Všechny funkční prvky usedlosti související s jejím chodem, tak jsou sjednocené pod jednou střechou.

Obrázek 27: Dům č. p. 10

Zdroj: *vlastní foto*

Stejně jako všechny obytné stavby, již okapovou stranou orientovaný **dům č. p. 6** má přízemí tvořeno roubenou světnicí, nad jejímiž okny jsou malé větrací otvory, a dále zděnými částmi, které jsou od těch dřevěných vzájemně oddělené kamennými pilíři. V podkroví domu se pak nachází světnička s pavlačí ve štítu sedlové střechy.

Obrázek 28: Dům č. p. 6

Zdroj: *vlastní foto*

Poloroubené přízemí s roubenou světnicí a přizděnou zadní částí má **dům č. p. 4**, které opět doplňuje podkrovní roubená světnička ve štítu, v jehož průčelí se vyskytují vstupní dveře domu. Pavláčka domu je typická tím, že není rozprostřena přes celou šířku štítu, ale jen v jeho střední části. Střešní krytinu sedlové střechy pak tvoří vlnité vláknocementové šablony podobně barevné jako jsou obvodové konstrukce objektu.

Obrázek 29: Dům č. p. 4

Zdroj: *vlastní foto*

Vydařeně provedenou novostavbou je **dům č. p. 31**, který se velmi podobá původním alpským stavbám. Přízemní části tohoto domu jsou dokonce stejně členěné na roubené a přizdívané jako můžeme vidět u historických domů, podkrovní roubený štít sedlové střechy pak nemá pavlač. Podélná okapová strana objektu se vstupními dveřmi je zcela zakrytá živým plotem s výjimkou ponechaného průchodu v místě dveří, což může nesplňovat jednu z podmínek výstavby s ohledem na zachování krajinného rázu, a sice tu že prostor mezi cestou a domem by se neměl zásadně oplocovat.

Obrázek 30: Dům č. p. 31

Zdroj: *vlastní foto*

Dalším vcelku zdařilým příkladem novostavby, ale již ne tolik jako ta předchozí, je **dům č. p. 33**, jenž se sice také podobá historickým místním objektům, ale najdeme u něj několik poměrně rušivých prvků, které bychom zcela určitě u původních stavení neviděli. Tato novostavba působí poněkud cizorodě zejména svým malým měřítkem, jehož půdorysná proporce téměř jistě nedosahuje minimální šířky 13 m pro stavby v poměru stran 1:2 a už vůbec ne 15 m minimálně potřebných u staveb poměrů šířky ku délce 2:3 a 4:5. Roubená konstrukce je navíc nevhodně provedená v rohu stěny, a to se zřejmým přesahem zhlaví trámů. Přízemí domu je opět stejně dělené na roubenou a zděnou část, roubená světnice v podkroví má navíc přes celé průčelí štítu pavlač, sedlovou střechu pak pokrývají štípané šindele.

Obrázek 31: Dům č. p. 33

Zdroj: *vlastní foto*

Naprostο nejméně povedená novostavba je **dům č. p. 32**, který ruší celkový obraz sídla tím, že má značnou výšku okapní linie, křiklavý odstín šablon střešní krytiny, hluboké odsazení objektu od cesty a oplocený prostor mezi stavbou a silnicí. Všechny tyto nedostatky ještě navíc umocňuje to, že dům stojí hned jako první na začátku vsi.

Obrázek 32: Dům č. p. 32

Zdroj: *vlastní foto*

5.3.3.2 Sakrální stavby

Na opačné straně komunikace než všechny obytné stavby se poblíž sebe nacházejí jediné dvě sakrální místní stavby, a to zděná **kaplička** s kamennou podezdívkou, rovným průčelím i štítem s hladkou omítkou, v zadní části půlkruhově ukončená, a dále litinový **kříž** vsazený do kamenného pilířového podstavce, do kterého je ve spodní části vytesán letopočet 1868. Kovový nástavec kříže je velice bohatě zdobený stříbrnými ornamenty, latinským nápisem – Gloria Tibi, Domine (sláva tobě, Pane) a soškami Panny Marie a Ježíše Krista.

Obrázek 33; 34: Kaplička a kříž

Zdroj: vlastní foto

5.3.3.3 Technické stavby

Při samém okraji lesa stojí dům č. p. 26, a sice **myslivna**. Jde o atypickou horskou hájovnu, která je jednotraktovou roubenou stavbou pobitou prkny s vysokou sedlovou střechou. Rozlehlý pozemek objektu je oplocený zřejmě kvůli chovu zvěře.

Obrázek 35: Dům č. p. 26; myslivna

Zdroj: vlastní foto

V levé zděné straně **domu č. p. 7** nazývaného **hospoda U Němečků** je situovaná jeho obytná část, v té pravé roubené je zázemí hospody určené především pro turisty, kteří mohou obytné prostory domu využít též jako penzion. Tento výrazně prostorný dům kryje sedlová střecha s polovalbou ve štítu, střešní krytinu tvoří destičky ze štípaného šindele.

Obrázek 36: Dům č. p. 7; hospoda U Němečka z okapové strany

Zdroj: *vlastní foto*

Roubená světnice v přízemí **domu č. p. 7**, **hospody U Němečků** je navíc obložená ozdobně tvarovaným šindelem, roubená světnička v podkroví, nad kterou se nachází polovalba, je zase doplněná pavlačí se zábradlím s pečlivě vykrajovanými symboly různých obrazců.

Obrázek 37: Dům č. p. 7; hospoda U Němečka ze štítové strany

Zdroj: *vlastní foto*

5.4 Obec Borová Lada

Obrázek 38: Znak obce Borová Lada

Kraj: Jihočeský

Okres: Prachatice

Součást obce: Borová Lada

Katastrální území: Borová Lada (71,86 km²)

Počet obyvatel (k roku 2013): 228

Zdroj: <http://www.sumavanet.cz/borovalada/>

5.4.1 Popis území a typu architektury

Borová Lada je situovaná ve středu Šumavy, a sice v části zvané Šumavské pláně. Její území leží v rovinném dně údolí s mírně se zvedajícími svahy pokrytými lesy v toku Teplé Vltavy a Vydřího potoka, v jehož nivě se severně ve vzdálenosti 1 km od Borových Lad nachází v oblasti zvané Chalupská slat' největší rašelinné jezírko v České republice (které je zobrazeno na obr 39). Samotné velké kruhové přirozeně vzniklé jezírko o největší zjištěné hloubce rašeliny kolem 7 m a ploše 1,3 ha je však jen malou součástí velice rozsáhlého rašelinného komplexu o celkové rozloze přes 200 ha, v němž je uloženo odhadovaných až 2 mil m³ rašeliny. Celá oblast rašeliniště je pod 1. zónou ochrany NP Šumava a mimo jiné se v něm v celkem hojném počtu vyskytuje zastoupení vzácných živočichů, ale i různých druhů rostlin a stromů, např. souvislý porost v okolí jezírka borovice bažinné (Spitzer a Bufková, 2008).

Obrázek 39: Rašelinné jezírko v šumavských rašeliništích

Zdroj: Bárta, 2007

Stejně jako předchozí obec Dobrá, tak i Borová Lada spadá do území NP a CHKO Šumava, je tedy rovněž pod ochranou Správy Šumavy a zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny. Sídlo Borových Lad se nachází téměř přesně na samém okraji hranice NP Šumavy (jak bylo ostatně možné vidět z **obr. 25**) a stupeň přísnosti ochrany hodnot staveb je naopak nejnižší i kvůli tomu, že se nepodařilo ani po stránce architektonické ani urbanistické zachovat původní historický charakter sídla.

Na území Borových Lad převažují usedlosti pro oblast Pošumaví typické, jimiž jsou tzv. šumavské roubené domy. Výjimkou zde však nejsou ani zděné stavby častokrát v kombinaci s dřevěnými prvky vyskytující se především v sídelním centru.

Taktéž zásady týkající se stavebních záměrů se zde v obou hlediscích v porovnání s nejpřísněji chráněnou obcí Dobrá, celkem výrazně liší, hlavně ty architektonické. Rozdílné jsou zejména půdorysné a výškové proporce stavby i sklon a tvar střechy. Shrnutí těch nejdůležitějších zásad je opět alespoň ve zkratce uvedeno dále. Jelikož je obec Borová Lada pod nejnižší mírou ochrany platí, že zásady jsou zde poměrně benevolentní a řada z nich je formulována spíše obecně.

Pravidla potřebná respektovat z architektonického hlediska:

- Půdorys objektu:
 - hlavní objekt charakteristických obdélných proporcí v poměru stran min. 1:2, ne však menšího než 2:3, možnost rozšíření stavby kolmou přístavbou;
- Výška objektu:
 - pro jednopodlažní objekt ideálně 2,5 – 3,0 m, max. 3,5 m, pro dvoupodlažní objekt max. 6,0 m (měřeno od úrovně terénu po okapní rovinu),
 - 1 výjimečně jsou možné i 2 nadzemní podlaží s obytným podkrovím;
- Tvar, sklon, krytina střechy:
 - jednoduchého symetrického tvaru ideálně prostá sedlová o sklonu 38 – 42°, možný i tvar polovalbové se sklonem polovalby ideálně 55 – 60° a výšky alespoň poloviny střechy, s hřebenem vždy v ose delší strany stavby,
 - krytiny nejvhodněji šindelové dřevěné, případně z hladkých plechových, plastových či vláknocementových šablon čtvercového profilu, u klasických sedlových střešch lze i pálené nebo betonové těžké krytiny tmavších odstínů;

- Obvodová konstrukce:
 - tradiční roubené nebo sloupkové s výdřevou, zděné omítané, kamenné nebo s obkladem z kamene, u dřevostaveb možno s omítanou nebo kamennou podezdívkou;
- Výplně otvorů:
 - okna jsou vhodná v poměru stran 2:3 (na výšku vždy ten delší rozměr) včetně dělicích příček, nejvhodnější jsou dřevěná okna klasická, špaletová, případně mohou být s rozvahou i eurookna, okna i dveře by měly mít pravouhlé rozměry,
 - dveře i garážová vrata jsou vhodná rovněž dřevěná s plnými křídly s nejjednodušším tvarem a vzhledem,
 - dveře pro vstup do objektu ve středu delší strany fasády (je to typická pozice vzhledem dispozičního uspořádání) přístupné rovnou z komunikace,
 - garáž nejlépe jako součást objektu hned vedle jedné z jeho štítových stran s vjezdem přímo na komunikaci, je možné i jako samostatně situovaný objekt obdélného půdorysu;
- Barevné provedení:
 - barevnost je třeba volit v souladu s dochovanými historickými hodnotami jednotlivých konstrukcí a stavebních materiálů objektu, a to konkrétně:
 - u dřevěných konstrukcí jsou nejvhodnější odstíny blízké hnědé, nejlépe tmavě až hnědočerné, možné je i dřevo zcela přírodní pouze s ochranným nátěrem,
 - u omítaných konstrukcí je nejideálnější bílá vápenná omítka,
 - u kamenných konstrukcí jsou nejvíce vhodné přírodě obvyklé barvy (zejména v odstínech šedé) jednotlivých druhů kamenů,
 - u střešních krytin záleží na jejím typu, šindelová krytina v odstínech hnědé (zcela nevhodné jsou asfaltové šindele v červeném barevném provedení), plechová krytina ve stupních šedi, pálená či betonová krytina nejlépe v tlumených neutrálních odstínech (cihlové, šedé, hnědé) a nikoli v žádných výrazných a neobvyklých barvách (černé, modré, zelené).

Podmínky, které je třeba dodržovat z urbanistického hlediska:

- Na prvním místě je zcela nejdůležitější zastavit až příliš rychlý plošný rozvoj výstavby typický v posledních letech, a to především bytových ale i rodinných domů, které plní účel apartmánů k rekreaci a nikoli k trvalému bydlení;
- Výstavbu soustředit především do intravilánu a zachovat tak původní charakter sídla, naopak se vyhnout zastavování volné krajiny jak samostatnými stavbami, tak i ucelenými soubory různých objektů;
- Minimálně uvažovat nad tím, zda by nebylo na místě stanovit finální limit celkového množství nové zástavby a po naplnění jeho horní hranice území už více prostorově nerozšiřovat a k případné potřebě dalšího rozvoje obce využít stávajících objektů např. jejich rekonstrukcí.

5.4.2 Vývoj území od historie po současnost

Vůbec prvně zmiňovaným datem spojovaným se vznikem osady je rok 1724, kdy byla ze dřeva na území tehdejšího revíru panství Schwarzenbergů postavená lovecká chata, jejíž okolí je od té doby pojmenováno Lovecké Domky později označováno jako Na Myslivnách. Postupné dosidlování této oblasti pak v roce 1750 vedlo ke vzniku obce v tzv. čistém lese, z čehož je zřejmé, že první usedlíci zde pracovali z velké části jako dřevorubci. Dále byly k rozvoji nejen dřevozpracujícího průmyslu na území Borových Lad i v jeho blízkém okolí díky velkému množství vody z horských potoků vystaveny tři pily, mlýn a hamr, ale i sirkárna, sklárna a papírna.

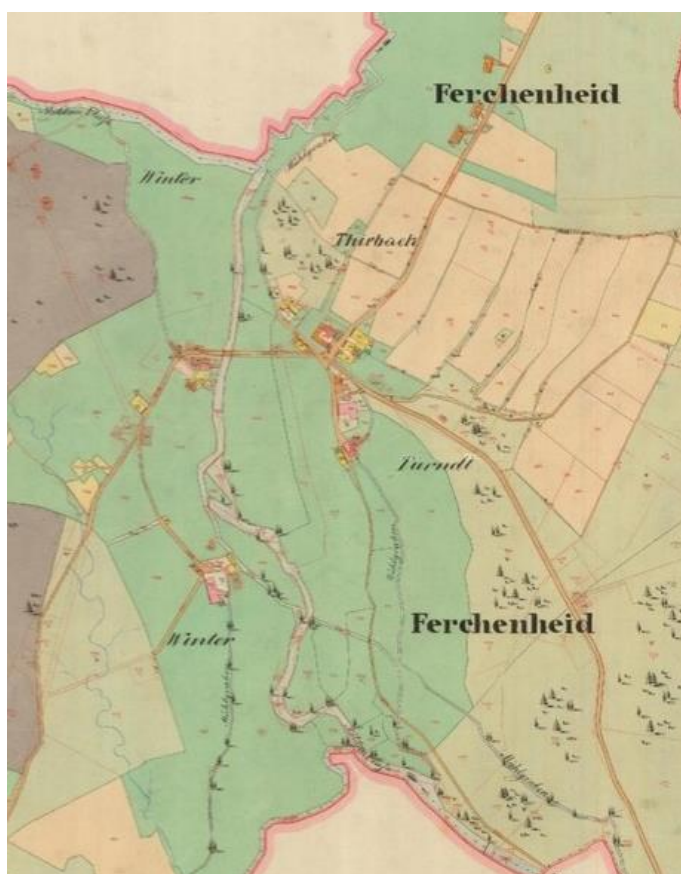
Historické sídelní jádro vsi, které je patrné z mapy z roku 1837 (a to na katastrální mapě na **obr. 40**) je hromadné silniční struktury, kde jsou podél cest rozmístěny malé skupinky staveb, v současnosti již výrazně rozšířeny a zhuštěny dalšími stavbami. Největší rozvoj stávající zástavby ve formě novodobého silničního uspořádání nastal v jihovýchodní části sídla. V této oblasti v okolí komunikace vedoucí směrem ke kapli sv. Anny a Křížové cestě byly postaveny nové komplexy domů v rámci projektů výstavby rodinných domů a apartmánů rozdělených do tří etap. S tím, že první dvě etapy těchto projektů již byly realizovány a buď ještě v průběhu letošního roku či v letech nejbližších se počítá s výstavbou dalších domů v rámci etapy třetí.

Již výše zmíněná kaple sv. Anny a její součást Křížová cesta vedoucí od kapličky do přilehlého kopce, na jehož vrcholu se nachází křížek, byla postavena v roce 1860.

Oba okraje této cesty obklopuje celkem 14 zastavení v podobě malých kapliček, v nichž jsou umístěné různé obrazy svatých. Postupem let se zde každoročně konaly bohoslužby a církevní poutě a to až do roku 1944. Od té doby se tato tradice přerušila a kaplička i s přílehlou cestou byla postupně ničena. Roku 1950 tu ještě naposledy byla odsloužena mše, když však dalších šest let nato byla kaplička dále decimována, došlo v roce 1956 k jejímu úplnému zbourání. Znovu obnovená byla kaple sv. Anny i s Křížovou cestou v roce 2006 a dnes nám tak opět připomíná dřívější historickou památku.

Až do konce 2. světové války do roku 1945 byla tato ves pojmenovaná podle původního německého Ferchenheid, potom následující tři roky nesla název Bříza, než roku 1948 dostala jméno takové, jaké se dochovalo dodnes, a to Borová Lada (podle překladu Jana Paterka z Malovic ze staroněmeckého Ferchen, tedy borovice).

Obrázek 40: Situace obce Borová Lada (Ferchenheid) na mapě stabilního katastru, r. 1837

Zdroj: http://archivnimapy.cuzk.cz/cio/data/main/cio_query_01.html?mapno_cm=c0387-2

5.4.3 Popis a zdokumentování staveb v území

V území Borových Lad byly z obytných staveb zmapovány místní šumavské domy včetně jejich novostaveb, z technických staveb pak dřevostavba garáže a v neposlední řadě stavby sakrální, kterými byly kaple sv. Anny s Křížovou cestou a křížkem. Naprosto charakteristickými stavbami tohoto území jsou v poměrně vysokém počtu se zde nacházející penziony a apartmány, z nichž některé jsou součástí **přílohy č. 4**.

5.4.3.1 Obytné stavby

Pro toto území šumavských plání jsou typické dřevěné, tzv. **šumavské roubené domy**, na které se nám naskytuje pohled na následující fotografii. Jedná se o přízemní dům s poměrně širokou, ale celkem nízkou sedlovou či polovalbovou střechou, jejich bedněné štíty pak často doplňuje pavlač a jako střešní krytina je užíván hlavně šindel.

Obrázek 41: Šumavské roubené domy

Zdroj: *vlastní foto*

Takovým typickým zástupcem šumavské roubené dřevostavby je **dům č. p. 89**, pro který přesně platí výše zmíněné zásady s tím, že má navíc ve střeše pultový vikýř.

Obrázek 42: Dům č. p. 89

Zdroj: *vlastní foto*

Stejně jako byla předchozí stavba, tak i **dům č. p. 74** je součástí nové výstavby v jihovýchodní části sídla. Téměř všechny tyto objekty vycházejí z tradic regionální zástavby a respektují původní materiálové řešení i docela malou výšku u rozhraní napojení štítu a přízemí.

Obrázek 43: Dům č. p. 74

Zdroj: *vlastní foto*

Již jako samostatný objekt novostavby, který není součástí početnějšího komplexu domů, jak tomu bylo u dvou předešlých staveb, stojí na samém okraji obce **dům č. p. 71**. Jde o dřevostavbu s kamennou podezdívkou a roubeným přízemím i podkrovím, které má ve štítové straně pavlač usazenou na konzolových dřevěných trámech, jež jsou podobně jako zábradlí pavlače poměrně důkladně opracované. Měřítkově však tento dům působí až příliš robustně, zejména jeho rozměrná polovalbová střecha s výraznými přesahy.

Obrázek 44: Dům č. p. 71

Zdroj: *vlastní foto*

Další individuálně umístěnou novostavbou ve volné krajině je **dům č. p. 80**, jehož přízemní levá část je roubená a ta pravá zděná. Průčelí štítu je tvořeno lomenicí se šikmo skládanými prkny do tvaru A. Za jediný výrazněji rušivý prvek tohoto objektu lze považovat sedlové vikýře s okny ve stejně tvarované střešní konstrukci.

Obrázek 45: Dům č. p. 80

Zdroj: *vlastní foto*

Zcela nehodící se novostavbou, která už na první pohled nezapadá do zdejšího území, je **dům č. p. 77**, což je přízemní dřevostavba s roubenou pavlačí v podkroví. Kladný dojem z domu nepochybně narušuje široká sedlová střecha pokrytá pálenou taškovou krytinou černého provedení s lesklou glazurovanou povrchovou úpravou. Vedle objektu stojící roubená garáž má naprosto nevhodnou rovnou plochou střechu navíc se zelenou střechou porostlou vegetací, kameny vydlážděná cesta k vratům garáže a kamenný plot kolem celého pozemku objektu pak ještě více umocňují nevzhlednost této stavby.

Obrázek 46: Dům č. p. 77

Zdroj: *vlastní foto*

5.4.3.2 Sakrální stavby

Těsně před začátkem vsi stojí zděná **kaplička sv. Anny**, naproti jejímuž průčelí se složitě prolamovaným štítem se v kopci rozléhá křížová cesta se čtrnácti zastaveními. Na konci této cesty se na vrcholu kopce nachází **kříž** na kamenném podstavci. Kaple má vysokou zvoničku tvořenou čtyřmi dřevěnými kruhovými sloupky s kuželovou stříškou a nad vstupními dveřmi tabulku s rokem 2006 psaným římskými číslicemi, který symbolizuje rok jejího zrekonstruování.

Obrázek 47; 48: Kaple svaté Anny a kříž

Zdroj: vlastní foto

5.4.3.3 Technické stavby

Součástí komplexu šumavských roubených domů jsou rovněž společné **garáže**. Jedná se o jednoduchou dřevostavbu se sedlovou střechou pokrytou štípanými šindeli se čtyřmi vjezdovými vraty v okapové straně u komunikace.

Obrázek 49: Garáž

Zdroj: vlastní foto

5.5 Obec Krašovice (vesnická památková zóna)

Obrázek 50: Znak obce Čížová

Kraj: Jihočeský

Okres: Písek

Součást obce: Čížová

Katastrální území: Krašovice u Čížové (4,88 km²)

Počet obyvatel (k roku 2013): 64

Zdroj: <http://www.cizova.cz/krasovice>

5.5.1 Popis území a typu architektury

Krašovice se nacházejí v severní části Písecka v oblasti poměrně bohatě zemědělsky využívané krajiny v lehce zvlněném terénu. Územím obce mimo její zastavěnou část, kterou ze všech stran obklopují rozlehlé zemědělské půdy, protékají dva potoky. Z pravé strany se jedná o potok Jiher a z té levé jde o Krašovický potok, který se těsně za hranicí katastrálního území, cca 1,5 km jihovýchodně od středu vsi, vlévá právě do potoku Jiher. První výrazné pokrytí území lesy se vyskytuje až severně od Čížové, v jejímž okolí se rozléhají široké lesní plochy.

V neúplně pravidelném oválném půdorysu jsou rozmístěné usedlosti v podobě rozparcelované dvorcové formy. Zástavbě ve vsi převládají zděné venkovské uzavřené usedlosti mnohé s půvabnou výzdobou průčelí ve stylu selského baroka. Podobu jedné takové světnice z 80. let 19. století venkovské usedlosti v Krašovicích ztvárnil ve své kresbě (která je vyobrazena na **obr. 51**) Václav Šebele.

Obrázek 51: Světnice venkovské usedlosti v Krašovicích

Zdroj: Langhammerová, 2011

Pro obytné budovy i sýpky, často propojené polokruhovými klenutými branami, v tomto území jsou pak charakteristické bohatě zdobené štíty (zpravidla čisté hladké s ozdobnou malbou) různých křídlových tvarů (David a Soukup, 2000).

5.5.2 Vývoj území od historie po současnost

Od prvních počátků vzniku vsi spojených s jejím vrcholně středověkým založením roku 1490, který je první důvěryhodnou zmínkou zrodu této obce, příslušela píseckému hradu. Po konci třicetileté války zbyla ve vesnici necelá desítka usedlostí, které zůstaly obydlené a podobně nízký počet usedlostí opuštěných. Takovéto množství staveb bylo evidováno v roce 1654, kdy již ves spadala pod statek Čížová, která se roku 1715 připojila ke statku Drhovle a k ní ještě v roce 1753 statek Sedlice. Na základě dědictví celý tento velkostatek přešel v roce 1796 do panství Lobkoviců.

V blízkém okolí téměř obdélné návsi délky zhruba 250 m se rozprostírá, alespoň podle mapy z roku 1837 (na **obr. 52**), veškerá zástavba, která tvoří historické sídelní jádro vsi. To se v průběhu 19. století rozrůstalo o mladší zástavbu poblíž středu návsi kolem návesního rybníka a také se dále rozšiřovalo podél příjezdových komunikací, především kolem té v jižním okraji (Pešta, 2004).

Krašovice dodnes spadají pod obec Čížová, která se stala vesnicí roku 2010 Jihočeského kraje. Samotná ves Krašovice pak byla roku 1995 vyhlášena vesnickou památkovou zónou.

Obrázek 52: Situace obce Krašovice (Kraschowitz) na mapě stabilního katastru, r. 1837

Zdroj: http://archivnimapy.cuzk.cz/cio/data/main/cio_query_01.html?mapno_cm=c3536-1

5.5.3 Popis a zdokumentování staveb v území

Na území Krašovic bylo zmapováno celkem 6 z architektonického hlediska zdaleka těch nejzajímavějších obytných staveb v území, všech kulturních památek, z nichž některé jsou součástí **přílohy č. 5**. Ze sakrálních staveb je zde zastoupena kaple sv. Jana Nepomuckého a dále též v příloze boží muka s křížem. Z technických staveb se tady nachází stodola a sýpky, s obytnými budovami propojené branami.

5.5.3.1 Obytné stavby

Vůbec nejvýrazněji zdobeným průčelím nad ostatními stavbami ve vsi vyčnívá **dům č. p. 17**, který se však stejně jako další domy nachází přímo v okolí návsi. Obytná část s bohatě zdobeným štítem křídlového tvaru vytváří se stodolou, kolnou, chlévem, špýcharem a bránou uzavřený čtyřboký nepravidelně uspořádaný dvůr. Štukovou výzdobu štítu obytné budovy, orientovaného do návěsního prostoru, tvoří symboly ozdobného zábradlí tzv. balustráda, nad kterou jsou dva obdélné výklenky, po jejichž stranách se zvedají sloupy s hlavicemi tzv. pilastry ze shora spojených římsou, nad kterou ve vrcholu štítu září motiv půlkruhového slunce. Zděné usedlosti se sedlovou střechou propojuje a přímo k nim přiléhá vysoká segmentová brána s dvoukřídlými vjezdovými vraty z dřevěných planěk.

Obrázek 53: Dům č. p. 17

Zdroj: *vlastní foto*

Štítově orientovaný **dům č. p. 15** je samostatnou stavbou bez hospodářských budov, ale rovněž má křídlový štít, tentokrát však jen hladký bez štukové výzdoby. Průčelí přízemí a štítu odděluje oplechovaná římsa, na kterou jsou dva obdélníkové výklenky s malými vodorovnými průduchy. Tuto zděnou stavbu se sedlovou střechou po levé straně doplňuje hodnotná klenutá brána, patřící již však k usedlosti č. p. 14, s dekorem z režných cihel vyzdívaného nadpraží a pilastrů po krajích dřevěných vrat.

Obrázek 54: Dům č. p. 15

Zdroj: *vlastní foto*

Naproti dvěma předchozím usedlostem se nachází **dům č. p. 8**, součástí jehož usedlosti kdysi bývala obecní hospoda. Směrem ke komunikaci orientované křídlové štítu v pravé části obytného stavení a v levé části sýpky jsou mezi sebou propojeny ohradní zdi s bránou a spolu s hospodářskými objekty uzavírajícími v zadní části prostor dvora vytváří formu trojboké usedlosti s nepravidelně uspořádaným dvorem. Obě tyto stavby mají jednoduše zdobené hladké v podstatě stejně vypadající štítu s obdélníkovými a půlkruhovými výklenky s průduchy. Pro místní usedlosti typická klenutá půleliptická brána má tady po stranách vjezdových vrat niky s patronkami.

Obrázek 55: Dům č. p. 8

Zdroj: *vlastní foto*

5.5.3.2 Sakrální stavby

V prostoru návsi se nachází **kaplička sv. Jana Nepomuckého** postavená roku 1883, což je patrné i z její dnešní podoby, kde v průčelí zděné návěsí kaple ve štítu je tabulka právě s rokem 1883 a nad vstupními dveřmi opatřenými kovovou mříží je nápis: Svatý Jane Nepomucký, oroduj za nás. Kaple vzadu s půlkruhovým uzávěrem má jak po stranách průčelí, tak po svém obvodu mírně vystupující široké pilastry a v trojúhelníkovém štítu stejně profilovanou římsu. Z její sedlové střechy pak vystupuje plechovaná zvonička s jehlanovou stříškou a také křížem.

Obrázek 56; 57: Kaple svatého Jana Nepomuckého

Zdroj: *vlastní foto*

5.5.3.3 Technické stavby

Vedle **domu č. p. 11** s křídlovým štítem zdobeného pilastry a symbolem čtyřlístku se stejně barevnou zdí s vjezdovou bránou se nachází **sýpka** s odlišně malovaným trojúhelníkovým štítem, v němž jsou šterbinové průduchy a nika se soškou patrona. Tato zemědělská usedlost je zmiňovaná jako bývalá rychta.

Obrázek 58: Sýpka u domu č. p. 11

Zdroj: *vlastní foto*

Za **domem** (či spíše vilou) **č. p. 5** stojí mohutná, od roku její výstavby 1839 dosud nijak neupravovaná, **stodola**. Jedná se o zděnou kamennou stavbu obdélníkových rozměrů, která je průjezdná a ze dvora má vysoký půlkruhový vjezd. Polovalbová střecha stodoly je nesená dřevěným krovem vprostřed půdorysu podepřeným dvěma dřevěnými svislými sloupky a krytá pálenými taškami bobrovkami.

Obrázek 59: Stodola za domem č. p. 5

Zdroj: *vlastní foto*

5.6 Obec Ounuz (vesnická památková zóna)

Obrázek 60: Znak obce Jistebnice

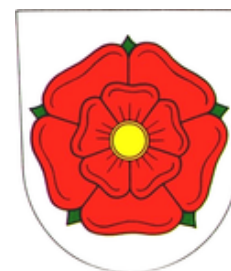
Kraj: Jihočeský

Okres: Tábor

Součást obce: Jistebnice

Katastrální území: Cunkov (3,45 km²)

Počet obyvatel (k roku 2013): 7

Zdroj: <http://www.jistebnice.cz/>

5.6.1 Popis území a typu architektury

Ounuz leží u vrcholu kopce přezdíváného Čertova hrbatina dle skalnatého útvaru zvaného Čertovo břemeno, jenž se rozléhá jihovýchodně v bezprostředním okolí vsi. Nejvyšším vrcholem v této oblasti (Votické vrchoviny) je Javorová skála s výškou 723 m n. m. nacházející se opět v těsné blízkosti tentokrát západně od Ounuzi, jejíž okraj katastrálního území tvoří zároveň hranici mezi Jihočeským a Středočeským krajem. Hned ve vzdálenosti cca 1 – 1,5 km severně od obce se v oblasti nazývané Česká Sibiř ve vysokých zalesněných svazích s poměrně výrazným převýšením přesahující až 200 m rozprostírá ski areál Monínek, který v podstatě tvoří pomyslnou hranici mezi oblastí České Sibiře a oblastí kolem území města Sedlec-Prčice zvané Český Merán. Právě výhled z vrchu sjezdovky na Monínici (na **obr. 61**) nám naskýtá rozhled na kopcovitý charakter těchto oblastí na rozhraní jižních a středních Čech (David a Soukup, 2003).

Obrázek 61: Pohled ze sjezdovky na Monínici na oblast Českého Meránu

Zdroj: <http://www.navzduchu.cz/cyklo/45-cykloregionu/krajem-vesnicky-me-strediskove/>

Podél jediné cesty či spíše úzké uličky, která do vsi vede a hned v ní ještě končí, jsou soustředěny veškeré obytné, sakrální a technické stavby. Díky dochovaným původním roubeným usedlostem utvářející charakter nejen této vesnice, ale i celé téhle oblasti je Ounuz takový příklad obývaného skanzenu lidové architektury, ve kterém se však v dřevěných roubených domech v některých i s doškovou střechou dnes běžně žije.

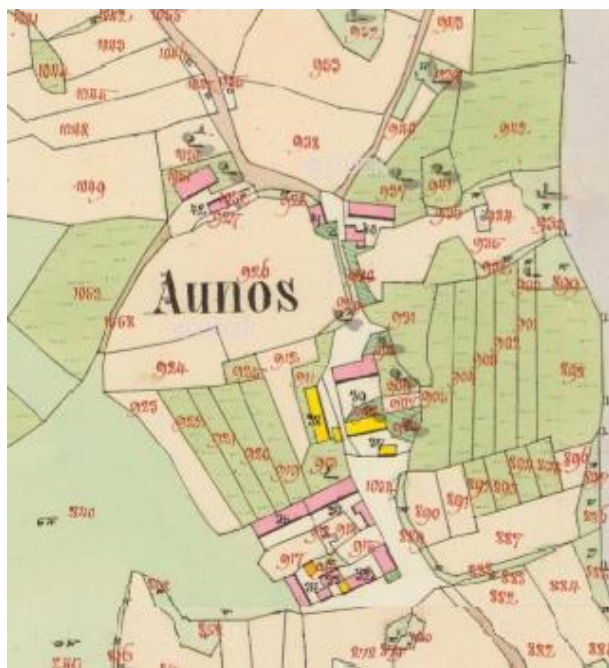
5.6.2 Vývoj území od historie po současnost

Vznik osady je spojován s postupným dosidlováním této zemědělsky neúrodné oblasti v nepříznivých klimatických polohách. První zmínkou o vzniku vsi je tedy až rok 1547 a dle nepříliš obvyklého názvu obce vzniklého podle zkomolení místního slovního spojení „U nouze“ je patrné, že horské kopcovité útvary s kamenitými poli neposkytovali obyvatelům naději na bohatou úrodu (Pešta, 2004).

Před 1. světovou válkou tu sice žilo ještě necelých 100 obyvatel, ale zejména z důvodu nelehkého zdejšího života se postupně mnoho místních odsud stěhovalo jinam. Odliv velkého počtu obyvatel však z hlediska dochování historického jádra vesnice neznamenal žádný zásadní problém, spíše naopak. Půdorysné uspořádání na mapě z roku 1840 (na **obr. 62**) je totiž z velké části shodné s tím stávajícím a většina z původních historických roubených staveb postavených pravděpodobně na pomezí konce 18. a začátku 19. století zde tak zůstala dodnes. To dělá z Ounuzi jedinečný soubor usedlostí s výjimečně zachovanými prvky lidové architektury vyhlášený v roce 1995 vesnickou památkovou zónou.

Do kempu Kroužky nad Moníncem na Javorové skále od Ounuzi vzdáleného necelý 1 km byla roku 2009 převezena stará česká poštovna ze Sněžky. Jedná se o naprosto nejstarší roubenou poštovnu v České republice, jejíž historie se datuje přibližně od poloviny 19. století, na jehož konci přesně 11. září 1899 v ní byla potíštěna razítkem vůbec první pohlednice. Prostor poštovny je navíc návštěvníkům otevřen a poskytuje jim pořád možnost využívání poštovních služeb ještě navíc doplněných o expozici mapující historii této dřevěné stavby ještě donedávna stojící cca 150 let na Sněžce. Další zdejší zajímavostí je bezesporu to, že se přímo v Ounuzi i v okolí této osady natáčela česká pohádka Honza málem králem.

Obrázek 62: Situace obce Ounuz (Aunos) na mapě stabilního katastru, r. 1840

Zdroj: http://archivnimapy.cuzk.cz/cio/data/main/cio_query_01.html?mapno_cm=c0774-1

5.6.3 Popis a zdokumentování staveb v území

V území Ounuzi byly zmapovány všechny památkově chráněné venkovské usedlosti, poté nejstarší česká poštovna přestěhovaná do tohoto místa z vrcholu Sněžky, zvonička a špýchar u jedné z obytných staveb, kterých se na tomto území nachází poměrně nízký počet. Proto jsou v **příloze č. 6** zobrazující další zdejší stavby zachycené některé zajímavé detaily těchto usedlostí a navíc ještě další různé jedinečné stavby, mezi které zcela určitě patří polozemnice, ale i seník se stodolou.

5.6.3.1 Obytné stavby

Jako první se nám při vstupu do této vsi naskytne pohled na štítý **domu č. p. 5**, jenž po levé straně tvoří obytná chalupa a po té pravé špýchar, orientované okapově ke komunikaci. Obě tyto stavby mají dřevěnou roubenou konstrukci stěn s kamennou podezdívkou, trojúhelníkové štíty (u špýcharu s průduchy) s dekorativně skládanými lomenicemi i kabřincem (pouze však u obytného domu) a sedlové střechy, jejichž původní krytinu z došků již dnes nahradily eternitové šablony.

Obrázek 63: Dům č. p. 5

Zdroj: *vlastní foto*

Hned přes cestu, naproti předchozí usedlosti, můžeme na první pohled spatřit zrekonstruovanou střechu **domu č. p. 4**. Tato sedlová střecha je uprostřed kryta slaměnými došky, v ostatních částech dřevěnými řezanými šindeli. Obytnou chalupu se zadní štítovou stranou orientovanou k cestě z boční strany dvora doplňuje stodola. Roubená konstrukce opět na kamenné podezdívce je však tentokrát s obílenými stěnami (označovaná jako dům v kožichu), mimo průčelí štítu, který je tvořen svisle skládaným dřevěným bedněním.

Obrázek 64: Dům č. p. 4

Zdroj: *vlastní foto*

Dům č. p. 2 má jako dům č. p. 5 sedlovou střechu se čtvercovými eternitovými šablonami a jehlanovým kabřincem a jako dům č. p. 4 má k silnici orientovaný štít se dvěma okny a se svislými sbíjenými prkny. Od výše uvedených usedlostí se stavení liší svou zděnou konstrukcí stěn, malým sedlovým vikýřem s okénkem a kamennou podezdívkou přímo přecházející ve vyzdívanou bránu s vchodovými dveřmi, vedle kterých jsou dřevěná vjezdová vrata do dvora. Stejně jako stříšku kabřince, tak rovněž kamennou branku svrchu pokrývají desky z dřevěného štípaného šindele.

Obrázek 65: Dům č. p. 2

Zdroj: vlastní foto

5.6.3.2 Sakrální stavby

Na začátku vsi stojí dvoupatrová žulová **zvonička** se soškou, zvonem, křížem na jehlanové stříšce a datací 1901. Na konci vsi je na kamenném kvádru litinový **křížek**.

Obrázek 66; 67: Zvonička a křížek

Zdroj: vlastní foto

5.6.3.3 Technické stavby

Součástí usedlosti č. p. 3 je roubený patrový **špýchar** se zděným přízemím. Jeho štít orientovaný ke komunikaci je tvořen lomenicí ze skládaného prkenného bednění. Sedlovou střechu pokrývají dřevěné štípané šindele. Postranní boční strany špýcharu ještě doplňují v přízemí zděné chlévy s pultovou střechou a v patře roubená komora s pavlačí.

Obrázek 68: Špýchar u domu č. p. 3

Zdroj: *vlastní foto*

Jak bylo uvedeno v historii obce, tak na její území byla v roce 2009 ze Sněžky převezena (na vrcholu hory rozebraná a v okolí vsi znovu postavená) **stará česká poštovna**, což je v podstatě taková roubená přízemní chata.

Obrázek 69: Stará česká poštovna ze Sněžky

Zdroj: *vlastní foto*

6. Závěr

Zmapování objektů ve vybraných obcích v oblasti jižních Čech poskytlo možnost vzájemného porovnání způsobů lidového stavitelství. Konkrétní vesnice byly vybrány takovým způsobem, aby nám představily pohled na hlavní stavební oblasti s různými místními specifickými typy lidových vesnických domů v území Jihočeského regionu.

Kojákovice (okres České Budějovice) jsou vsí s téměř výhradně zděnou, štítově orientovanou zástavbou a trojbokými i čtyřbokými uzavřenými usedlostmi zpravidla s trojúhelníkovými štíty, výjimečně i se štíty křídlových tvarů, bohatě dekorovanými štukovou výzdobou.

Blansko (okres Český Krumlov) je rovněž vsí se zděnou zástavbou a uzavřenými čtyřbokými, tentokrát okapově orientovanými objekty s hladkými výrazně barevnými průčelími.

Dobrá (okres Prachatice) je unikátní vsí s usedlostmi alpského (volarského) typu, což jsou poloroubené domy s přízemím tvořeným roubenou světnicí i zděnými částmi a podkrovím s roubenou světničkou s pavlačí ve štítu, ale s okapovou orientací.

Borová Lada (okres Prachatice) je novodobými zásahy poměrně ovlivněnou vsí s přízemními šumavskými roubenými domy a bedněnými štíty často i s pavlačí, bez jakkoli jasně utříděné orientace, ale též se zděnými objekty s dřevěnými prvky.

Krašovice (okres Písek) jsou vsí s převládající zděnou zástavbou a uzavřenými usedlostmi s půvabně zdobenými průčelí štítů, většinou hladce malbou, jen zřídka štukovou výzdobou, objekty s různě křídlově tvarovanými štíty jsou tedy samozřejmě štítově orientované.

Ounuz (okres Tábor) je zase vsí se znamenitě dochovanými původními roubenými domy s dřevěnou konstrukcí staveb buď samotnou roubenou anebo zakrytou obílenou, s orientací jak štítovou, tak i okapovou.

Mapování staveb, které bylo provedeno v území šesti výše vypsanych jihočeských obcích, jednoznačně prokázalo, že se ve venkovském prostoru Jihočeského kraje nachází mnoho památkově cenných vsí, ale i dalších drobných historických památek rozmístěných po celém území jižních Čech společně utvářejících obraz různorodé lidové vesnické architektury. Cíl práce byl splněn.

Seznam použité literatury a zdrojů

Odborná literatura:

BÁRTA, František, Jan NĚMEC a František POJER. *Krajina v České republice*. Praha: Consult, 2007, 399 s. ISBN 80-903482-3-8.

BUREŠ, Pavel, Martin ČERŇANSKÝ a Oldřich JANOTA. *Lidové stavby Jihočeského kraje*. Praha: Foibos Books, 2013, 16 s. ISBN 978-80-87073-66-7.

CUKR, Jiří. *Novohradské hory: průvodce zajímavými místy po obou stranách hranice*. České Budějovice: Veduta, 2009, 168 s. ISBN 978-80-86829-45-6.

DAVID, Petr a Vladimír SOUKUP. *555 památek lidové architektury České republiky*. Praha: Kartografie, 2000, 242 s. ISBN 80-7011-674-9.

DAVID, Petr a Vladimír SOUKUP. *666 přírodních krás České republiky*. Praha: Kartografie, 2003, 282 s. ISBN 80-7011-717-6.

DYKYJOVÁ, Dagmar. *Třeboňsko: příroda a člověk v krajině pětileté růže*. Třeboň: Carpio, 2000, 111 s. ISBN 80-901945-8-3.

FROLEC, Václav a Josef VAŘEKA. *Lidová architektura: encyklopedie*. 1. vyd. Praha: SNTL - Nakladatelství technické literatury, 1983, 359 s.

GOJDA, Martin. *Archeologie krajiny: vývoj archetypů kulturní krajiny*. Praha: Academia, 2000, 238 s. ISBN 80-200-0780-6.

HÁJEK, Václav. *Lidová stavení: opravy a úpravy*. Praha: Grada, 2001, 169 s. ISBN 80-247-9054-8.

HEŘMANOVÁ, Eva a Pavel CHROMÝ. *Kulturní regiony a geografie kultury: kulturní realie a kultura v regionech Česka*. Praha: ASPI, 2009, 348 s. ISBN 978-80-7357-339-3.

KOVÁŘ, Daniel. *Českobudějovicko*. Praha: Paseka, 2012, 80 s. Zmizelé Čechy. ISBN 978-80-7432-257-0.

KRÖTZ, Eva. *Bayerischer Wald Wandern & Einkehren: mit Oberpfälzer Wald und Böhmerwald 54 Touren*. Oberhaching bei München: Bergverlag Rother, 2014, 256 s. ISBN 978-3-7633-3124-6.

KUČA, Karel, Věra KUČOVÁ a Karel KIBIC. *Novostavby v památkově chráněných sídlech*. Praha: Národní památkový ústav, ústřední pracoviště, 2004, 151 s. ISBN 80-86234-54-1.

KUČOVÁ, Věra a Pavel BUREŠ. *Principy péče o lidové stavby*. Praha: Státní ústav památkové péče, 1999, 119 s. ISBN 80-86234-07-X.

KUPKA, Jiří. *Krajiny kulturní a historické: vliv hodnot kulturní a historické charakteristiky na krajinný ráz naší krajiny*. Praha: České vysoké učení technické v Praze, 2010, 179 s. ISBN 978-80-01-04653-1.

LAMBIN, Eric F. a Helmut J. GEIST. *Land-use and land-cover change: local processes and global impacts*. Berlin: Springer, 2006, 222 s. ISBN 978-3-540-32201-6.

LANGER, Jiří a Josef VAŘEKA. *Naše lidové stavby*. Praha: Albatros, 1983, 348 s.

LANGHAMMEROVÁ, Jiřina. *Jižní Čechy: kraj - lidé - tradice*. Praha: NLN - Nakladatelství Lidové noviny, 2011, 229 s. ISBN 978-80-7422-136-1.

LÖW, Jiří a Igor MÍCHAL. *Krajinný ráz*. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 2003, 552 s. ISBN 80-86386-27-9.

LUNIAČZEK, Petr. *Putování za jihočeskou lidovou architekturou: 36 výletů*. Dotisk 1. vyd. České Budějovice: Petr Luniaczek, 2009, 127 s. ISBN 978-80-254-4187-9.

MARTAN, Miloslav. *Průvodce Šumavou: 50 nejkrásnějších turistických tras po horách a údolím Šumavy*. Plzeň: Kletř, Praha: Freytag & Berndt, 2002, 160 s. Turistický průvodce Rother. ISBN 80-85822-05-9.

PEŠTA, Jan. *Encyklopedie českých vesnic: vesnické památkové rezervace, zóny a ostatní památkově hodnotná vesnická sídla v Čechách*. Praha: Libri, 2004, 591 s. ISBN 80-7277-149-3.

PEŠTA, Jan. *Plošný průzkum lidové architektury a venkovských sídel*. Praha: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště středních Čech v Praze, 2014, 170 s. ISBN 978-80-86516-78-3.

PEŠTA, Jan. *Rekonstrukce roubených staveb*. Praha: Grada, 2013, 304 s. ISBN 978-80-247-3239-8.

PODROUŽEK, Kamil, Renata KUPROVÁ, David SKALICKÝ, Jan HORÁK a Michal TRNĚNÝ. *Metodika dokumentace lidové architektury*. Ústí nad Labem: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ústí nad Labem, 2015, 96 s. ISBN 978-80-85036-58-9.

SÁDLO, Jiří, Petr POKORNÝ, Pavel HÁJEK, Dagmar DRESLEROVÁ a Václav CÍLEK. *Krajina a revoluce: významné přelomy ve vývoji kulturní krajiny Českých zemí*. Praha: Malá Skála, 2005, 256 s. ISBN 80-86776-02-6.

SKLENIČKA, Petr. *Základy krajinného plánování*. Praha: Naděžda Skleničková, 2003, 321 s. ISBN 80-903206-1-9.

SPIRHANZL-DURIŠ, Jaroslav. *Staré jihočeské chalupy*. Praha: Vesmír, 1941, 84 s.

SPITZER, Karel a Ivana BUFKOVÁ. *Šumavská rašeliniště*. Vimperk: Správa Národního parku a Chráněné krajinné oblasti Šumava, 2008, 203 s. ISBN 978-80-254-2149-9.

ŠEFCŮ, Ondřej. *Architektura: lexikon architektonických prvků a stavebního řemesla*. Praha: Grada, 2012, 256 s. ISBN 978-80-247-3120-9.

ŠKABRADA, Jiří. *Konstrukce historických staveb*. Praha: Argo, 2003, 397 s. ISBN 80-7203-548-7.

ŠKABRADA, Jiří. *Lidové stavby: architektura českého venkova*. Praha: Argo, 1999, 246 s. ISBN 80-7203-082-5.

ŠKABRADA, Jiří. *Přehled vývoje historických stavebních konstrukcí*. 2., uprav. vyd. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2016, 130 s. ISBN 978-80-7395-992-0.

ŠKABRADA, Jiří a Svatopluk VODĚRA. *Vesnické stavby a jejich úprava*. Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1975, 253 s.

VAŘEKA, Josef a Václav FROLEC. *Lidová architektura: encyklopedie*. 2., přeprac. vyd. Praha: Grada, 2007, 428 s. ISBN 978-80-247-1204-8.

VAŘEKA, Pavel. *Archeologie středověkého domu*. 1. vyd. Plzeň: Katedra archeologie, Fakulta humanitních studií Západočeské univerzity v Plzni, 2004, 437 s. ISBN 80-903412-1-7.

VODĚRA, Svatopluk a Jiří ŠKABRADA. *Jihočeská lidová architektura*. České Budějovice: Jihočeské nakladatelství, 1986, 235 s.

Internetové zdroje:

Archeolog. *Katalog archeologických památek: Přezletice, sídliště Zlatý kopec* [online]. © 2018, [citováno 2018-04-09]. Dostupné z: <http://www.archeolog.cz/lokalita/zlaty-kopec-prezletice/63#>

Český statistický úřad. *Statistický lexikon obcí - 2013* [online]. © 2017, [citováno 2018-04-09]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/statisticky-lexikon-obci-2013-a8m6eyff20>

Chatař & chalupář. *Kojákovice* [online]. © 2017, [citováno 2018-04-09]. Dostupné z: <http://www.chatar-chalupar.cz/kojakovice-ves-mezi-rybnicky/>

Chatař & chalupář. *Krašovice* [online]. © 2014, [citováno 2018-04-09]. Dostupné z: <http://www.chatar-chalupar.cz/krasovice/>

Kaplice. *Tipy na výlet: Blansko* [online]. © 2018, [citováno 2018-04-09]. Dostupné z: http://www.ikaplice.cz/vylety/blansko_53.html

Lidová architektura. *Domy na území České republiky* [online]. © 2014, [citováno 2018-04-09]. Dostupné z: <http://www.lidova-architektura.cz/cr-regiony/domy-cr-regiony.htm>

Lidová architektura. *Typy staveb na vesnici* [online]. © 2014, [citováno 2018-04-09]. Dostupné z: <http://www.lidova-architektura.cz/architektura-historie/stavby-typy/stavby-typy-prehled.htm>

Na vzduchu. *Krajem Vesničky mé střediskové* [online]. © 2009, [citováno 2018-04-09]. Dostupné z: <http://www.navzduchu.cz/cyklo/45-cykloreionu/krajem-vesnicky-me-strediskove/>

Národní památkový ústav. *Památkový katalog* [online]. © 2015, [citováno 2018-04-09]. Dostupné z: <http://pamatkovykatalog.cz/>

Zachování krajinného rázu NP a CHKO Šumava. *Manuály: Architektonický manuál* [online]. © 2011, [citováno 2018-04-09]. Dostupné z: <http://zkr.npsumava.cz/manualy/architektonicky-manual/>

Zachování krajinného rázu NP a CHKO Šumava. *Manuály: Urbanistický manuál* [online]. © 2011, [citováno 2018-04-09]. Dostupné z: <http://zkr.npsumava.cz/manualy/urbanisticky-manual/>

Zachování krajinného rázu NP a CHKO Šumava. *Sídelní enklávy: Borová Lada* [online]. © 2011, [citováno 2018-04-09]. Dostupné z: <http://zkr.npsumava.cz/sidelni-enklavy/borova-lada/borova-lada-podminky-pro-zachovani-krajinneho-razu/>

Zachování krajinného rázu NP a CHKO Šumava. *Sídelní enklávy: Stožec* [online]. © 2011, [citováno 2018-04-09]. Dostupné z: <http://zkr.npsumava.cz/sidelni-enklavy/stozec/dobra-podminky-pro-zachovani-krajinneho-razu/>

Mapové podklady:

Ústřední archiv zeměměřictví a katastru. *Stabilní katastr: Archiválie - ÚAZK* [online]. © 2018, [citováno 2018-04-09]. Dostupné z: <http://archivnimapy.cuzk.cz/uazk/pohledy/archiv.html#>

Zákony a předpisy:

Zákon č. 114/1992 Sb. *Zákon české Národní rady o ochraně přírody a krajiny* [online]. © 2018, [citováno 2018-04-09]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-114>

Seznam obrázků

Obrázek 1: Jihočeský trojdílný dům, obec Hubenov, Strakonicko	13
Obrázek 2: Mapa základních regionálních typů lidových staveb v ČR.....	23
Obrázek 3: Pohled vybrané lokality.....	28
Obrázek 4: Znak obce Jílovce	31
Obrázek 5: Rybník Ruda u Kojákovice	31
Obrázek 6: Situace obce Kojákovice (Koiakowitz) na mapě stabilního katastru, r. 1827 ...	33
Obrázek 7: Domy č. p. 39 a 25	33
Obrázek 8: Dům č. p. 6	34
Obrázek 9: Dům č. p. 72	34
Obrázek 10; 11: Kaple svatého Jiří.....	35
Obrázek 12: Venkovské muzeum, bývalá škola.....	36
Obrázek 13: Původní kovárna	36
Obrázek 14: Znak obce Kaplice	37
Obrázek 15: Kostel sv. Jiří v Blansku.....	37
Obrázek 16: Situace obce Blansko (Pflanzen) na mapě stabilního katastru, r. 1826	38
Obrázek 17: Domy č. p. 10, 11, 12, 13	39
Obrázek 18: Domy č. p. 5, 6, 7.....	40
Obrázek 19: Domy č. p. 17, 18, 19.....	40
Obrázek 20; 21: Kaple Nejsvětější Trojice	41
Obrázek 22: Dřívější knihovna.....	41
Obrázek 23: Znak obce Stožec	42
Obrázek 24: Meandrující vodní tok Vltavy s mrtvými rameny	42
Obrázek 25: Území Národního parku Šumava.....	43
Obrázek 26: Situace obce Dobrá (Guthausen) na mapě stabilního katastru, r. 1826	46
Obrázek 27: Dům č. p. 10	47
Obrázek 28: Dům č. p. 6	47
Obrázek 29: Dům č. p. 4	48
Obrázek 30: Dům č. p. 31	48
Obrázek 31: Dům č. p. 33	49
Obrázek 32: Dům č. p. 32	49
Obrázek 33; 34: Kaplička a kříž.....	50
Obrázek 35: Dům č. p. 26; myslivna	50

Obrázek 36: Dům č. p. 7; hospoda U Němečka z okapové strany	51
Obrázek 37: Dům č. p. 7; hospoda U Němečka ze štítové strany	51
Obrázek 38: Znak obce Borová Lada	52
Obrázek 39: Rašelinné jezírko v šumavských rašeliništích	52
Obrázek 40: Situace obce Borová Lada (Ferchenheid) na mapě stabilního katastru, r. 1837	56
Obrázek 41: Šumavské roubené domy	57
Obrázek 42: Dům č. p. 89	57
Obrázek 43: Dům č. p. 74	58
Obrázek 44: Dům č. p. 71	58
Obrázek 45: Dům č. p. 80	59
Obrázek 46: Dům č. p. 77	59
Obrázek 47; 48: Kaple svaté Anny a kříž	60
Obrázek 49: Garáž	60
Obrázek 50: Znak obce Čížová	61
Obrázek 51: Světnice venkovské usedlosti v Krašovicích.....	61
Obrázek 52: Situace obce Krašovice (Kraschowitz) na mapě stabilního katastru, r. 1837...	62
Obrázek 53: Dům č. p. 17	63
Obrázek 54: Dům č. p. 15	64
Obrázek 55: Dům č. p. 8	64
Obrázek 56; 57: Kaple svatého Jana Nepomuckého	65
Obrázek 58: Sýpka u domu č. p. 11	66
Obrázek 59: Stodola za domem č. p. 5	66
Obrázek 60: Znak obce Jistebnice	67
Obrázek 61: Pohled ze sjezdovky na Monínci na oblast Českého Meránu	67
Obrázek 62: Situace obce Ounuz (Aunos) na mapě stabilního katastru, r. 1840	69
Obrázek 63: Dům č. p. 5	70
Obrázek 64: Dům č. p. 4	70
Obrázek 65: Dům č. p. 2	71
Obrázek 66; 67: Zvonička a křížek.....	71
Obrázek 68: Špýchar u domu č. p. 3.....	72
Obrázek 69: Stará česká poštovna ze Sněžky	72
Obrázek 70: Dům č. p. 64	82
Obrázek 71: Dům č. p. 41	82

Obrázek 72: Požární zbrojnice	83
Obrázek 73; 74: Pomník padlým a kříž	83
Obrázek 75; 76: Památný dub letní.....	84
Obrázek 77: Hasičská zbrojnice	84
Obrázek 78; 79: Kostel svatého Jiří a kříž	85
Obrázek 80; 81: Fara a socha svatého Jana Nepomuckého	85
Obrázek 82; 83: Boží muka se sousoším Piety a boží muka s hlavicí.....	86
Obrázek 84: Výklenková kaple	86
Obrázek 85: Dům č. p. 29; Šumavská chalupa.....	87
Obrázek 86: Dům č. p. 5	87
Obrázek 87: Dům č. p. 3	88
Obrázek 88: Dům č. p. 36	88
Obrázek 89: Dům č. p. 21	89
Obrázek 90: Dům č. p. 17	89
Obrázek 91: Dům č. p. 1; Správa NP a CHKO Šumava.....	90
Obrázek 92: Dům č. p. 88; penzion Gabreta	90
Obrázek 93: Dům č. p. 62; apartmán Zlatá Lada.....	91
Obrázek 94: Dům č. p. 26; ubytovna Kameňák	91
Obrázek 95: Dům č. p. 38; penzion Na Radnici a obecní úřad	92
Obrázek 96: Dům č. p. 35; apartmán U Zpěváků.....	92
Obrázek 97; 98: Základní škola a přístřešek před vstupem	93
Obrázek 99; 100: Křížová cesta a kaplička	93
Obrázek 101: Dům č. p. 9	94
Obrázek 102: Dům č. p. 35	94
Obrázek 103; 104: Požární zbrojnice a kovaná výplň okna.....	95
Obrázek 105; 106: Boží muka a kříž	95
Obrázek 107: Detail dveří domu č. p. 5 a pavlače špýcharu	96
Obrázek 108; 109: Detail střechy domu č. p. 4 a rohu štítu.....	96
Obrázek 110: Dům č. p. 3	97
Obrázek 111: Seník.....	97
Obrázek 112: Stodola.....	98
Obrázek 113: Polozemnice.....	98

Přílohy

Příloha č. 1: Další stavby v Kojákovících

Dům č. p. 64 je se štítkem s rokem výstavby 1883 a stejně jako téměř všechny další domy v Kojákovících je zděný se sedlovou střechou s pestrobarevným průčelím a trojúhelníkovým štítem, který má niku se symbolem kříže a malá postranní okénka spojená ozubeným půlkruhem. V horní části štítu je rovněž půlkruhový ozubený pás a rohy stěn zdobí štukované kvádříky.

Obrázek 70: Dům č. p. 64

Zdroj: vlastní foto

Dům č. p. 41 je s nápisem s rokem výstavby 1868 a obytná budova v pravé části je ze zadní strany spojena se stodolou, která je v levé části napojena na malou stavbu, nejspíš k uskladnění sena nebo k ustájení hospodářských zvířat. Zděné přízemní usedlosti jsou uspořádané do formy trojstranného otevřeného dvora a obytná budova s novou taškovou střešní krytinou má křídlový štít s nikou, nad kterou je symbol ozubeného kruhu připomínající slunce.

Obrázek 71: Dům č. p. 41

Zdroj: vlastní foto

V blízkosti návesního rybníka stojí budova č. p. 52, což je místní **požární zbrojnice**. Průčelí této obecní zděné stavby se sedlovou střechou na první pohled dominují masivní dřevěná dvoukřídlá vrata umístěná ve štítové fasádě.

Obrázek 72: Požární zbrojnice

Zdroj: vlastní foto

Poblíž kaple sv. Jiří a přesně naproti domu č. p. 64 je umístěn **pomník padlým**, který byl postaven místním sochařem a malířem Janem Kojanem v roce 1923 k uctění památky spoluobčanů padlých v 1. světové válce, včetně jeho tří rodinných příslušníků, jejichž jména včetně data 28. října 1918 se nacházejí vyrytá na pomníku. Před návesním rybníkem se nachází **kříž** se soškou Ježíše a rokem 1855, který je stejně jako pomník z kamene a jeho okolí je oplocené nízkým dřevěným plaňkovým plotem s kamennými patníky.

Obrázek 73; 74: Pomník padlým a kříž

Zdroj: vlastní foto

Příloha č. 2: Další stavby v Blansku

Ve středu návsi, jejíž strany obklopují podélně okapově orientované usedlosti, až na žlutě pestře barevný dům, který je jako jediný v Blansku orientován do vsi štítově, stojí chráněný **památný strom**, a sice dub letní.

Obrázek 75; 76: Památný dub letní

Zdroj: *vlastní foto*

Podél silnice vedoucí směrem k návsi se nachází budova č. p. 112, a to **hasičská zbrojnice**. Tato zděná stavba s valbovou střechou má po levé straně okna a dveře ke vstupu a po té pravé zase vrata k vjezdu umístěné v okapové podélné fasádě.

Obrázek 77: Hasičská zbrojnice

Zdroj: *vlastní foto*

Jednolodní gotický **kostel sv. Jiří** zčásti barokně přestavěný má na jižní straně lodi hranolovou věž s jehlanovou střechou. Za hřbitovní zdí, která dokola kostel obíhá, se přímo vedle vstupního portálu kostela na kamenném podstavci nachází kamenný **kříž** se sochou Ježíše a ve spodu s napsaným rokem 1860.

Obrázek 78; 79: Kostel svatého Jiří a kříž

Zdroj: *vlastní foto*

Hned u kostela po jeho pravé straně, bráno podle pohledu z přístupové cesty, stojí patrová **fara** se sedlovou střechou. Mezi farou a kostelem se pak nachází **socha sv. Jana Nepomuckého**, která je umístěná na kamenném podstavci a je též z kamene. Sochu chrání a ze shora zakrývá půlkruhová stříška připevněná ke hřbitovní zdi, před kterou je umístěná.

Obrázek 80; 81: Fara a socha svatého Jana Nepomuckého

Zdroj: *vlastní foto*

Na návsi, přímo naproti budově bývalé knihovny stojí **boží muka se sousoším Piety**, které tvoří tesaný žulový pilíř na čtyřbokém podstavci a na desce ve vrcholu sloupku usazená socha Piety. Na samé hranici území vsi západně od prostoru návsi pak stojí rovněž tesaný pilířek ze žuly nahoře rozšířený deskou, na které je upevněná čtyřboká hlavička, uvnitř níž je otevřený obdélný otvor, a to **boží muka s hlavicí**.

Obrázek 82; 83: Boží muka se sousoším Piety a boží muka s hlavicí

Zdroj: *vlastní foto*

Poslední sakrální památkou je zděná **výklenková kaplička**, která má v průčelí otevřený vstupní otvor chráněný mříží ukončený klenutým obloukem, nad nímž je datován rok 1798 a jehož strany zdobí štukované pilastry s hlavicemi. Sedlová stříška s pálenými taškami je s trojúhelníkovým štítem tvarovaným zvládnými obloučky.

Obrázek 84: Výklenková kaple

Zdroj: *vlastní foto*

Příloha č. 3: Další stavby v Dobré

Dům č. p. 29 nazývaný jako **Šumavská chalupa** je zároveň druhým ubytovacím zařízením ve vsi, které je opět tvořeno přízemní roubenou světnicí s přizděnou částí a polovalbovou střechou nad podkrovní roubenou světničkou s pavlačí a zdobeným zábradlím. V zadní části za domem se nachází celá řada vybavení určeného právě pro hosty, v podobě zastřešeného zahradního altánku, venkovní otevřené terasy, dětského hřiště, krbu, jezírka a rovněž prostorného parkoviště umístěného hned vedle chalupy.

Obrázek 85: Dům č. p. 29; Šumavská chalupa

Zdroj: vlastní foto

V ucelené podobě se z původních obytných staveb dodnes dochoval zejména **dům č. p. 5**, který má v přízemí v jednom traktu roubenou světnici z hraněných trámů a ve druhém traktu zděnou světnici. Zděnou část objektu shora zakončuje nízký roubený věnec, na nějž je posazena polovalbová střecha roubené světničky v podkroví ve štítu s pavlačí nesenou vykonzolovanými dřevěnými trámy.

Obrázek 86: Dům č. p. 5

Zdroj: vlastní foto

Celý zděný přízemní **dům č. p. 3** svým charakterem v podstatě zachovává podobu starších roubených staveb se sedlovou střechou nízkého sklonu a pavlačí v roubeném štítu. Před průčelím štítové strany v těsné blízkosti domu je zřízená zahrádka, která je zcela správným způsobem oplocená nízkým dřevěným plaňkovým plotem.

Obrázek 87: Dům č. p. 3

Zdroj: *vlastní foto*

Další z poměrně vysokého počtu novostaveb na území vsi je **dům č. p. 36** znovu s roubenými i zděnými přízemními částmi. Podkrovní roubenou štítovou stranu tentokrát bez pavlače navíc doplňuje i roubená půdní nadezdívka, na níž je umístěná polovalbová střecha a která celou stavbu docela výrazně vyzvedává.

Obrázek 88: Dům č. p. 36

Zdroj: *vlastní foto*

Stavbou zcela se vymykající zdejším tradicím je **dům č. p. 21**, a to z toho důvodu, že je směrem k veřejnému prostoru komunikace orientován štítově. Střecha zděného domu, která je sice poněkud většího sklonu, má naopak mimořádně precizně po estetické stránce provedenou střešní krytinu ze štípaných šindelů, zejména nad štítem v polovalbě.

Obrázek 89: Dům č. p. 21

Zdroj: *vlastní foto*

Zděné stavení, a to **dům č. p. 17**, má v průčelí štítu barevným provedením omítky odlišenou přízemní a podkrovní část. Tento dům je charakteristický zejména tím, že jako jediný má okna chráněna, ale i kráslena dřevěnými okenicemi.

Obrázek 90: Dům č. p. 17

Zdroj: *vlastní foto*

Příloha č. 4: Další stavby v Borové Ladě

Územní pracoviště **Správy NP a CHKO Šumavy** je **budova č. p. 1**, která má zděné přízemí a roubené podkroví a nachází se téměř v samém středu obce. Pavlač v průčelí štítu polovalbové střechy s širokým pultovým vikýřem se čtyřmi okny je usazená na vyložených dřevěných trámech.

Obrázek 91: Dům č. p. 1; Správa NP a CHKO Šumava

Zdroj: *vlastní foto*

Rozměrově roztažený, a to obzvlášť do šířky je **dům č. p. 88 (penzion Gabreta)**, jenž je přízemním zděným objektem s roubeným podkrovním obytným prostorem zastřešeným polovalbovou střechem. Ve štítové straně se nachází pavlače, v okapové zase dva postranní pultové vikýře se třemi okny, mezi kterými je ve střední části domu mírně předsazená zeď předsíně se vstupními dveřmi, nad nimiž je další pavlač, kterou pokrývá polovalbová střecha.

Obrázek 92: Dům č. p. 88; penzion Gabreta

Zdroj: *vlastní foto*

Opět zděným přízemím a roubeným podkrovím, polovalbovou střechou, pavlačí ve štítu a širokým pultovým vikýřem v okapové straně disponuje **dům č. p. 62 (apartmán Zlatá Lada)**. Zajímavě řešené jsou u něj bezesporu dřevěné trámy, které mají trojúrovňové odstupňování a na nichž je umístěná prkenná podlaha pavlače se zábradlím.

Obrázek 93: Dům č. p. 62; apartmán Zlatá Lada

Zdroj: *vlastní foto*

Naprosto odlišně od ostatních zdejších staveb vypadá **dům č. p. 26 (ubytovna Kameňák)**, k jehož výstavbě bylo využito jiného stavebního materiálu než dřeva, a sice kamene. Obývaný podkrovní prostor objektu prosvětluje a provětrává z obou stran poměrně vysoký počet pultových vikýřů v polovalbové střeše.

Obrázek 94: Dům č. p. 26; ubytovna Kameňák

Zdroj: *vlastní foto*

V místě s největší koncentrací staveb určených téměř výhradně sezónním turistům (restaurací, penzionů, apartmánů,...) stojí přímo na rohu hlavní silnice **dům č. p. 38 (penzion Na Radnici)**, který zároveň funguje jako **obecní úřad**. Jde o objekt téměř přesně čtvercového půdorysu, který má zděné přízemí se zastřešeným vstupem se schody a bedněné patro s valbovou až skoro stanovou střechou.

Obrázek 95: Dům č. p. 38; penzion Na Radnici a obecní úřad

Zdroj: *vlastní foto*

Do výšky velice rozměrný je **dům č. p. 35 (apartmán U Zpěváků)**, který má jak zděné přízemí a patro, tak ještě i roubené podkroví. Vysoký obytný podkrovní prostor pokrývá polovalbová střecha poměrně velkého sklonu, v jejíž okapové straně je přes celou šířku objektu roztažen pultový vikýř s okny uspořádanými stejně jako v jeho průčelí, doplněnými navíc dalšími okny střešními.

Obrázek 96: Dům č. p. 35; apartmán U Zpěváků

Zdroj: *vlastní foto*

Budova základní školy č. p. 37 se svým tvarem a členěním dosti podobá objektu obecnímu úřadu. Na této stavbě je patrné, že v nedávné době prošla rekonstrukcí v podobě postavení **přístřešku** ze dřeva s plechovou čtvercovou střešní krytinou **před vchodem** do školy, obložení přízemní části dřevěným bedněním, výměnou střešní krytiny, pravděpodobně i oken a vstupních dveří.

Obrázek 97; 98: Základní škola a přístřešek před vstupem

Zdroj: *vlastní foto*

Hned přes silnici od kaple sv. Anny stoupá do kopce **Křížová cesta**, kterou po obou stranách lemuje dohromady 14 zastavení, což jsou malé zděné **kapličky** s dřevěnou stříškou a výklenky, v nichž jsou umístěné různé malované obrazy znázorňující poslední cestu Ježíše Krista.

Obrázek 99; 100: Křížová cesta a kaplička

Zdroj: *vlastní foto*

Příloha č. 5: Další stavby v Krašovicích

Štítově orientovaný **dům č. p. 9** s podobně tvarovaným křídlovým hladkým štítem jako ostatní stavení v Krašovicích. Usedlost je však výrazněji ustoupená do dvora a před sebou má poměrně rozlehlý prostor s předzahrádkou, která je uzavřena cihelnou zdí bezprostředně navazující na zeď s klenutou bránou s dřevěnými vjezdovými vraty, jenž je tak předsunuta do prostoru návsi.

Obrázek 101: Dům č. p. 9

Zdroj: vlastní foto

Venkovský **dům č. p. 35**, který je vzájemně propojený se stodolou a uspořádaný do půdorysné formy dvora ve tvaru L, je též jednoduchým hladkým křídlovým štítem bez štukové výzdoby orientovaný směrem ke komunikaci. Fasáda průčelí těchto dvou staveb tentokrát bez ohradní zdi s vjezdovou bránou je pestře zdobená světlou starorůžovou omítkou.

Obrázek 102: Dům č. p. 35

Zdroj: vlastní foto

Přes silnici přesně naproti kapli sv. Jana Nepomuckého stojí obecní dům č. p. 20, který je jednou z mála staveb v okolí návsi orientován do jejího prostoru okapově. Jedná se nejspíš o **požární zbrojnici** s dřevěnými dvoukřídlymi vraty, před kterou se nachází v minulosti využívaná obecní studna. V jednom ze dvou zazděných okenních otvorů je nechaný průduch s tradiční **kovanou výplní**.

Obrázek 103; 104: Požární zbrojnice a kovaná výplň okna

Zdroj: *vlastní foto*

Na kraji vsi před domem č. p. 51 stojí zrekonstruovaná zděná pilířová **boží muka** z roku 1837 s hladce bílou omítkou shora osazeny cihlovými deskami. V horní mírně předsazené části mají ze všech stran výklenky různých tvarů, v nichž jsou umístěny kované křížky. U jedné z chalup ve vsi se pak nachází kamenný **kříž** z roku 1937.

Obrázek 105; 106: Boží muka a kříž

Zdroj: *vlastní foto*

Příloha č. 6: Další stavby v Ounuzi

Jednokřídlé dřevěné **dveře domu č. p. 5** jsou zdobené vlnkovitým vykrajovaným okrajem rámu a jejich světlý odstín v porovnání s barevným provedením stěn působí poměrně kontrastně. Ve štítové straně má **špýchar u domu č. p. 5 pavláčku**, kterou uzavírá dřevěné sloupkové zábradlí rovněž s vlnkovitě tvarovanými plaňkami.

Obrázek 107: Detail dveří domu č. p. 5 a pavlače špýcharu

Zdroj: *vlastní foto*

Střešní krytina domu č. p. 4 byla zrekonstruována do podoby, kdy střední část sedlové střechy pokrývají slaměné došky a postranní části kryjí destičky z dřevěného štípaného šindele. **V rohu štítové stěny domu č. p. 4** je patrné hladké nároží a vazba dřevěných trámů stěn bez jakéhokoliv přesahu.

Obrázek 108; 109: Detail střechy domu č. p. 4 a rohu štítu

Zdroj: *vlastní foto*

Téměř na samém konci vsi stojí zděný **dům č. p. 3**, zvaný U Kotalíků, vedle nějž se nachází již zmiňovaný patrový špýchar. Sedlovou střechu domu orientovaného štítem vzhledem ke komunikaci z přední části pokrývá krytina z plechových vlnovek a v zadní části ji pak tvoří pálené tašky. Velice podobná dřevěná vrata jako stojí před domem č. p. 2, má ke vjezdu do dvora i tato usedlost.

Obrázek 110: Dům č. p. 3

Zdroj: *vlastní foto*

Dalšími zajímavými technickými stavbami vyskytujícími se na území této vsi je **seník** stojící na poměrně vysoké zděné podezdívce, s trojúhelníkovým dřevěným štítem, v jehož středu je nekrytý otvor k ukládání sena.

Obrázek 111: Seník

Zdroj: *vlastní foto*

V pozadí seníku se hned nachází **stodola**, která je zděným přízemním objektem s dřevěným trámovým krovem a vysokým vnitřním prostorem, do něhož je vjezd dřevěnými dvoukřídlými vraty, nad kterými je nadpraží provedené ze stejného materiálu a dosahuje až k okapní hraně sedlové střechy.

Obrázek 112: Stodola

Zdroj: *vlastní foto*

V dnešní době poměrně vzácnou a zároveň vůbec nejstarší historickou obytnou stavbou je **polozemnice**, což je v tomto případě zděný příbytek z části zahloubený pod úroveň terénu, nad který vystupuje téměř jenom sedlová střecha se štípaným šindelem a její dřevěný štít, v němž se nacházejí vrata.

Obrázek 113: Polozemnice

Zdroj: *vlastní foto*